

LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS KONTROLĖ

VALSTYBINIO AUDITO ATASKAITA EKSTREMALIŲ SITUACIJŲ VALDYMO ORGANIZAVIMAS

2008 m. gruodžio 30 d. Nr. VA-P-40-17-29
Vilnius

Auditas atliktas, vykdant
Valstybės kontrolės 4-ojo audito departamento direktoriaus Rimvido Aleliūno
2007-12-17 pavedimą Nr. 10-1P

Auditą atliko valstybiniai auditoriai:
Jūratė Sinkevičienė (grupės vadovė)
Rišardas Zelenovas

Auditas pradėtas 2007-12-18
Auditas baigtas 2008-12-30

Su valstybinio audito ataskaita galima susipažinti
Valstybės kontrolės interneto puslapyje
adresu www.vkontrole.lt

TURINYS

Santrauka	3
Įžanga	2
Audito apimtis ir procesas	3
Audito rezultatai	5
1. Ekstremalių situacijų ir krizių valdymo reglamentavimas	5
2. Krizės ir ekstremalios situacijos paskelbimo sąlygos	13
3. Kitų šalių krizių ir ekstremalių situacijų valdymo patirtis	15
4. Veiksmų ekstremalių situacijų metu planavimas	17
5. Ekstremalios situacijos valdymas	18
6. Kolektyvinių apsaugos priemonių valdymas	25
Išvados ir rekomendacijos	32
Priedai	37

SANTRAUKA

Europos Sąjungoje ekstremalių situacijų (krizių) valdymas grindžiamas subsidiarumo principu – valstybėms narėms tenka pagrindinė atsakomybė už nelaimių ir krizių valdymą jų teritorijoje. NATO ir ES valstybių narių krizių ir ekstremalių situacijų valdymo sistemos kuriamos atsižvelgiant į konkrečios valstybės specifiką, pajėgumus ir išteklius. Nei ES, nei NATO nenustato šalims narėms privalomų reikalavimų ar nurodymų, kaip turi būti organizuojamas krizių ir ekstremalių situacijų valdymas. Valstybės narės skatinamos nekurti jokių papildomų institucijų, o stiprinti esamas.

Lietuvoje ypatingoms situacijoms, atsirandančioms dėl gamtinių, techninių, ekologinių ar socialinių priežasčių ir keliančioms pavojų žmonių sveikatai ir gerovei (gaisrai, katastrofos, teroro aktai, sprogimai ir kt.), valdyti veikia gana sudėtinga civilinės saugos ir gelbėjimo sistema ir kuriama krizių valdymo sistema. Teisės aktai nereglamentuoja, kaip šių dviejų sistemų subjektai turėtų bendradarbiauti ir keistis informacija.

Nacionalinio saugumo pagrindų įstatyme ir Civilinės saugos įstatyme vadovavimo civilinės saugos sistemos veiklai funkcija yra priskirta Vidaus reikalų ministerijos valdymo sričiai – Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento kompetencijai. Krizių valdymo strategijai numatyti ir krizių valdymui koordinuoti Vyriausybė sudarė Krizių valdymo komitetą, kuriam vadovauja Ministras Pirmininkas. Į šį komitetą įeina svarbiausi su krizių valdymu susiję ministrai ir kitų valstybės institucijų vadovai.

Audito metu nustatyta:

- Krizių valdymo sistema pradėta kurti neapibrėžus krizės sąvokos ir jos santykio su ekstremalia situacija, nereglementavus krizės valdymo sistemos bei jos santykio su civilinės saugos ir gelbėjimo sistema, todėl išlieka neaiškios šių sistemų subjektų funkcijų ir teisinės atsakomybės ribos. Audito metu Seimo 2008-11-13 nutarimu Nr. X-1808 patvirtinta Krizių valdymo sistemos plėtotės programa nesuderinta su Seimo 2000-04-13 nutarimu Nr. VIII-1620 patvirtinta ir iki šiol įgyvendinama Lietuvos Respublikos civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos plėtotės programa ir Nacionalinio saugumo strategija. Nesuderinus tarpusavyje civilinės saugos ir gelbėjimo bei krizių valdymo sistemų plėtros programinių dokumentų, padidėja rizika, kad gali būti netaupiai naudojami valstybės ištekliai, o sukurta krizių valdymo sistema gali neužtikrinti optimalaus šių sistemų subjektų darbo organizavimo.
- Civilinės saugos ir gelbėjimo sistema plėtojama (t. y. paieškos ir gelbėjimo darbų koordinavimo funkcija teisės aktais priskiriama kelioms institucijoms), nesilaikant

programinių dokumentų nuostatų – sukurti šalyje vieną gelbėjimo tarnybą, galinčią atlikti visus būtinus gelbėjimo darbus, todėl ateityje gali kilti sunkumų dėl valstybės biudžeto lėšų skyrimo bei pasidalijimo, efektyvaus jų naudojimo – gali didėti kelių valdymo centrų išlaikymo išlaidos ir kt.

- Teisės aktuose nenustatyta, kad turi būti parengtas nacionalinis civilinės saugos parengties ekstremalioms situacijoms planas, su kuriuo būtų galima derinti apskričių civilinės saugos parengties ekstremalioms situacijoms planus, todėl tokio patvirtinto plano nėra. Taigi esant didelio masto ekstremaliai situacijai gali būti neefektyviai koordinuojami atskirų institucijų veiksmai ir naudojami turimi išteklių, be to, tai gali lemti neoperatyvių sprendimų priėmimą ir turėti neigiamos įtakos teikiant skubią pagalbą ir likviduojant padarinius.
- Nesuformuota valstybės politika kolektyvinių apsaugos priemonių valdymo srityje, nepatvirtintas slėptuvių techninis reglamentas, nenumatyta atsakomybė už netinkamą slėptuvių priežiūrą lėmė mažėjantį slėptuvių skaičių ir prastėjančią jų būklę, todėl daugumą (apie 70 proc.) išlikusių šalies slėptuvių ekstremalios situacijos atveju nebus galima naudoti pagal paskirtį.
- Priešgaisrinės apsaugos gelbėjimo departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos nenustatė, o Vidaus reikalų ministerija nepatvirtino kolektyvinės apsaugos statinių poreikio teritoriniuose administraciniuose vienetuose, kaip numatyta Civilinės saugos įstatyme. Iki šiol neinventorizuotos visos Lietuvoje esančios slėptuvės, nenustatyta slėptuvių apskaitos tvarka, todėl neužtikrinamas kaupiamos informacijos apie slėptuvių kiekį ir būklę patikimumas. Tai gali apsunkinti kolektyvinių apsaugos priemonių valdymo organizavimą ir programos dėl tolesnės slėptuvių plėtros parengimą.

Siekdami, kad organizuotai, kryptingai ir tikslingai būtų naudojami krizių ir civilinės saugos ir gelbėjimo sistemų išteklių, efektyviai likviduojami ekstremalių (krizinių) situacijų padariniai, Lietuvos Respublikos Vyriausybei, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijai ir Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentui prie Vidaus reikalų ministerijos pateikėme rekomendacijas nustatytiems trūkumams šalinti.

IŽANGA

Asmens saugumo užtikrinimas valstybėje yra vienas iš didžiausių prioritetų užtikrinant šalies nacionalinį saugumą¹. Lietuvoje yra daug ekstremalių įvykių šaltinių, grėsmių ir pavojų dėl kurių gali susidaryti sudėtingos gamtinio, techninio, ekologinio ar socialinio pobūdžio ekstremalios situacijos ir gali žūti žmonės ar būtų pakenkta jų sveikatai – tai Ignalinos atominė elektrinė, daugiau nei 250 chemiškai pavojingų objektų, pavojingų cheminių medžiagų pervežimai, naftos pramonė ir kt. Ekstremalūs įvykiai apima ir socialinės kilmės bei kitus įvykius, galinčius sukelti ekstremalias situacijas nuo vietinio iki tarptautinio masto ir tai gali grėsti valstybės stabilumui.

Ekstremalių situacijų valdymas, užtikrinant reikiamą skubią pagalbą žmogui gaisro, avarijos ar kitos nelaimės atveju, yra viena iš valstybės valdymo sričių, formuojančių ir įgyvendinančių viešojo saugumo politiką. Civilinės saugos uždavinių vykdymas yra nacionalinį saugumą užtikrinančios politikos ir veiklos dalis.

Informacija apie dažnus ekstremalius įvykius – potvynius, gaisrus, naftos išsiliejimus jūroje ir kt. nuolat pateikiama visuomenės informavimo priemonėse. Tiek spaudoje, tiek aukščiausiųjų valdžios institucijų atstovų kalbose akcentuojamas nepakankamas valstybės ir savivaldybių institucijų veiklos koordinavimas civilinės saugos srityje bei nepakankamai efektyvus išteklių panaudojimas ekstremalių situacijų atvejais.

Valstybės kontrolė, vertindama savivaldybės biudžeto išlaidas valstybinėms funkcijoms, iš jų ir civilinės saugos bei priešgaisrinės apsaugos organizavimui, kasmet konstatuoja, kad dalį iš valstybės biudžeto gautų lėšų savivaldybės sutaupo ir panaudoja savoms reikmėms.

2008 metų valstybinio audito programoje yra numatytas Ekstremalių situacijų valdymo organizavimo auditas.

---

¹ Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo priedėlio 4 skyrius.

AUDITO APIMTIS IR PROCESAS

Audito objektas – Ekstremalių situacijų valdymas.

Audito subjektai

Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos (toliau – PAGD) – vadovauja civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos institucijų veiklai, ją organizuoja ir koordinuoja.

Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija (toliau – VRM) – įgyvendina Lietuvos Respublikos Vyriausybės politiką civilinės saugos srityje², koordinuoja civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos institucijų veiklą įgyvendinant jų kompetencijai skirtus uždavinius.

Audito metu informacija buvo gauta iš Krizių valdymo centro prie Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos (toliau – Krizių valdymo centras), Lietuvos kariuomenės, Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos Ekstremalių sveikatai situacijų centro, Valstybinės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, iš 10 apskričių viršininko administracijų. Kauno ir Vilniaus miestų bei Rokiškio rajono savivaldybių administracijų.

Audituojamas laikotarpis – 2006 m.–2008 m. spalio 1 d. Tam tikrais atvejais palyginimui buvo naudojami ankstesnio laikotarpio duomenys.

Audito tikslas – įvertinti ekstremalių situacijų valdymo organizavimą.

Audito metu vertinome integralios ekstremalių situacijų ir krizių valdymo sistemos kūrimo procesą strateginiu lygmeniu ir teisinių ir organizacinių prielaidų šios sistemos funkcionavimui sukūrimą. Taip pat vertinome civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos veiklą, esant konkrečiai ekstremaliai situacijai bei kolektyvinių apsaugos priemonių valdymą.

Ekstremalių (krizinių) situacijų valdymas buvo suprantamas kaip ekstremalių (krizinių) situacijų grėsmių stebėjimas ir prognozavimas, prevencinių priemonių įgyvendinimas, pasirengimas šių situacijų padariniams likviduoti bei jų likvidavimas.

Vertinimo kriterijai:

- Aiškus ir efektyvus ekstremalių situacijų valdymo teisinis reguliavimas.
- Šalies krizių ir ekstremalių situacijų valdymo sistemos organizavimo palyginimas su užsienio patirtimi šioje srityje.

² Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos nuostatai (patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001-03-14 nutarimu Nr.291, 2008-04-09 nutarimo Nr.333 redakcija), 7.7 p.

- Sprendimų priėmimo laikas.
- Pagalbos suteikimo laikas.
- Integrali ir subalansuota ekstremalių situacijų ir krizių valdymo sistema.
- Gyventojų, galinčių pasinaudoti kolektyvinėmis apsaugos priemonėmis, dalis (proc.) nuo bendro šalies gyventojų skaičiaus.

Audito procesas

Audito metu palyginome Lietuvos ekstremalių situacijų valdymo organizavimą (teisinių reglamentavimą ir praktiką) su ES ir NATO šalių patirtimi šioje srityje, ekstremalių situacijų reglamentavimą su ES ir NATO dokumentais.

Audito metu buvo atlikta Onuškio, esančio Rokiškio rajone, gyventojų anoniminė apklausa dėl ekstremalios situacijos padarinių likvidavimo ir gyventojų informavimo organizavimo bei Rokiškio PGT ugniagesių gelbėtojų apklausa.

Atsitiktinės atrankos būdu iš visų slėptuvių buvo atrinktos Vilniaus ir Kauno miestų slėptuvės ir stebėta jų būklė (apžiūrėtos 8 slėptuvės (2 proc.) iš 521).

Atlikdami auditą laikėmės prielaidos, kad auditoriams pateikti duomenys yra teisingi, dokumentai išsamūs ir galutiniai, o jų kopijos atitinka originalus.

Ataskaitoje vartojamų sąvokų ir santrumpų paaiškinimas pateiktas 1 priede.

AUDITO REZULTATAI

1. Ekstremalių situacijų ir krizių valdymo reglamentavimas

Lietuvoje valdyti ypatingoms situacijoms, atsirandančioms dėl gamtinių, techninių, ekologinių ar socialinių priežasčių ir keliančioms pavojų žmonių sveikatai ir gerovei (gaisrai, katastrofos, teroro aktai, sproginiai ir kt.) veikia civilinės saugos ir gelbėjimo sistema ir kuriama krizių valdymo sistema.

Pagal Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymą:

- Krizių valdymo sistema kuriama ir plėtojama pavojų keliančioms bei **ekstremalioms situacijoms** ir grėsmėms prognozuoti, stebėti, prevencinėms priemonėms parengti ir vykdyti, krizėms nustatyti bei valdyti, padariniams pašalinti³.
- Civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos paskirtis – apsaugoti gyventojus nuo nelaimių karo ir taikos metu, jiems patiems šioje veikloje aktyviai dalyvaujant. Ši sistema turėtų užtikrinti visų gelbėjimo tarnybų parengtį ir prevencinius veiksmus, o ekstremalių situacijų, gaivalinių nelaimių, katastrofų ir ginkluoto užpuolimo atvejais – krašto gyventojų perspėjimą ir informavimą, jų gyvybės ir turto apsaugą, reikalingą neatidėliotiną pagalbą ir evakuaciją iš pavojingų rajonų⁴.

Ekstremali situacija – tai padėtis, kuri atsiranda dėl gamtinio, techninio, ekologinio ar socialinio pobūdžio priežasčių ar karo veiksmų ir sąlygoja staigų bei didelį pavojų žmonių gyvybei ar sveikatai, turtui, gamtai arba žmonių žūtį, sužalojimą ar turtinius nuostolius⁵. **Krizės sąvoka**⁶ įstatyme neapibrėžta. Todėl, nesant nustatyto krizės apibrėžimo, rengiant ir taikant teisės aktus ši sąvoka įvairiai interpretuojama – krizė dažnai tapatinama su ekstremalia situacija arba ekstremalių situacijų valdymą bandoma išskirti iš bendro krizių valdymo konteksto. Krizė kartais painiojama ar sutapatinama su Karo padėties įstatyme, Nepaprastosios padėties įstatyme apibūdinama atitinkamai karo arba nepaprastąja padėtimi.

Civilinė sauga apibrėžiama kaip veikla, apimanti valstybės ir savivaldybių institucijų, visų ūkio subjektų, visuomeninių organizacijų bei gyventojų pasirengimą ekstremaliai situacijai, veiksmus jai susidarius ir padarinių šalinimą, visų valstybės išteklių panaudojimą gyventojams

³ Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo priedėlio 14 skyriaus, 2 skirsnis.

⁴ Ten pat, 21 skyrius.

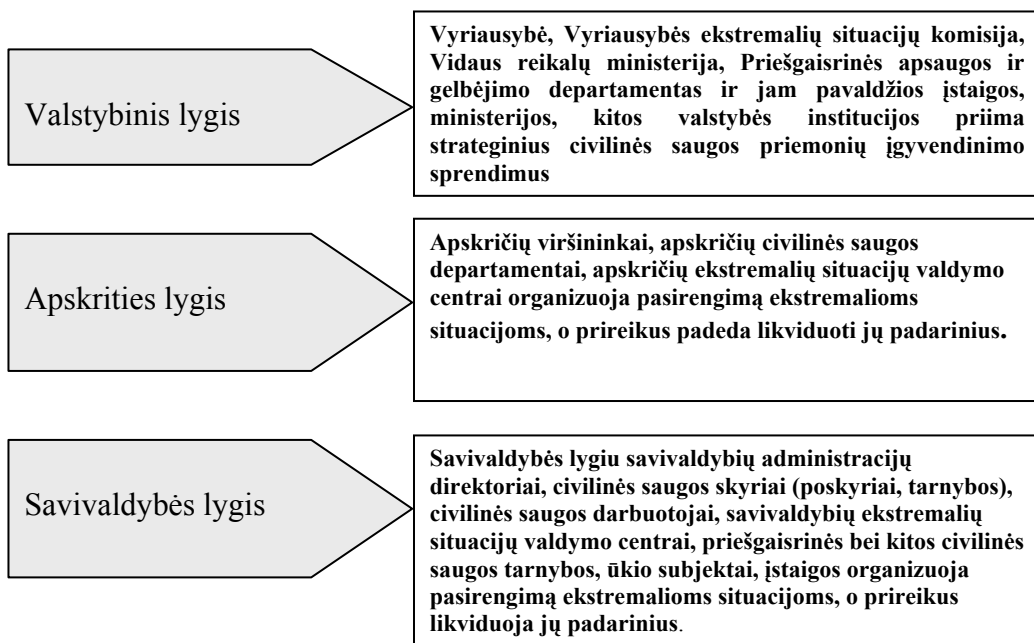
⁵ Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatymo 2004 m. spalio 26 d. Nr. IX-2503 redakcija, 2 str.

išgyventi, šalies ūkio gyvybingumui palaikyti, turtui ir aplinkai nuo susidariusios ekstremalios situacijos poveikio apsaugoti, aktyviai šiuose procesuose dalyvaujant piliečiams⁷. Civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos veiklą reglamentuoja Civilinės saugos įstatymas.

Remantis Civilinės saugos įstatymu vadovavimas civilinei saugai skirstomas teritoriniu principu ir yra trijų lygių – valstybinis, apskrities ir savivaldybės (1 pav.)

1 pav. Vadovavimo civilinei saugai lygiai

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Civilinė sauga yra savivaldybei valstybės perduota funkcija, už kurios vykdymą savivaldybės lygmiu yra atsakingas savivaldybės administracijos direktorius.

Teisės aktuose krizių valdymo sistema ir jos veikla nėra reglamentuota. Atskiri subjektai – Krizių valdymo komitetas, Krizių prevencijos komitetas, Krizių valdymo centras įvardyti ir jų funkcijos nustatytos šiuose teisės aktuose:

1 lentelė. Teisės aktai, nustatantys krizių valdymo sistemos subjektus ir jų funkcijas.

Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas (III dalis, 14 skyrius, 2 skirsnis)	Vyriausybės nutarimai
„Krizių valdymo strategijai numatyti ir krizių valdymui koordinuoti Vyriausybė sudaro Krizių valdymo komitetą.“	- 2001 m. liepos 27 d. nutarimas Nr. 939 “Dėl krizių valdymo centro prie Krašto apsaugos ministerijos įsteigimo ir šio centro nuostatų patvirtinimo”
Vyriausybės įsteigtas Krizių valdymo centras yra pagrindinis valstybės įvairaus pobūdžio krizių valdymo strateginiu lygmeniu štabas.	- 2001 m. lapkričio 27 d. nutarimas Nr. 1427 “Dėl krizių valdymo komiteto sudarymo ir nuostatų patvirtinimo”
Krizių valdymą reglamentuoja įstatymai ir kiti teisės aktai.	- 2002 m. sausio 9 d. nutarimas Nr. 1427 “Dėl krizių prevencijos komiteto sudarymo ir jo nuostatų patvirtinimo”

⁶ Krizė [gr. krisis - sprendimas, nuosprendis, baigtis]: 1. persilaužimas, sunki pereinamoji būklė;[...] 6. dalinis arba visiškas vyriausybės atsistatydinimas, žlugus jos politikai arba iškilus nesutarimams tarp valdančiųjų partijų arba tarp ministrų. Tarptautinių žodžių žodynas. Prieiga per internetą www.zodynas.tk (žiūrėta 2008-11-24).

⁷ Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatymo 2 str.

Su ekstremalių situacijų valdymu susijusiose ES struktūrose ir NATO civilinėse struktūrose – NATO Vyriausiojo civilinių ekstremalių situacijų komiteto ir jo padalinių veikloje Lietuvai atstovauja PAGD ir kitų institucijų atstovai, Krizių valdymo centro atstovų šiose struktūrose nėra.

Krizių valdymo strategijai numatyti ir krizių valdymui koordinuoti Vyriausybė sudariusi Krizių valdymo komitetą. Komitetui vadovauja Ministras Pirmininkas, į jį taip pat įeina svarbiausi su krizių valdymu susiję ministrai ir kitų valstybės institucijų vadovai.⁸

Pastebėjimas

2002 metais išsiplėtus durpynų gaisrams aplink Vilniaus miestą ekstremali situacija nebuvo skelbiama, o susidariusią situaciją bei priemones jai valdyti svarstė ir Vyriausybės ekstremalių situacijų komisija (toliau – VESK), ir Krizių valdymo komitetas.

Teisės aktai nereglamentuoja, kaip šių dviejų sistemų subjektai bedradarbiauja ir keičiasi informacija.

Palyginus civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos subjektams ir krizių valdymo sistemos subjektams teisės aktais priskirtas funkcijas, nustatyta, kad nėra aiškiai apibrėžtos (atskirtos) jų koordinavimo valstybiniu lygiu, esant ekstremaliai (krizinei) situacijai, funkcijos, todėl jos iš dalies gali dubliuotis. Funkcijų dubliavimosi riziką didina ir minėta aplinkybė, kad įstatyme neapibrėžta krizės sąvoka.

Iš 2 priede pateiktos schemas⁹ ir 4 lentelės matyti, kad krizių valdymo sistemos ir civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos subjektams priskirtos funkcijos gali iš esmės dubliuotis – neaiškios kiekvieno jų teisinės atsakomybės ribos ekstremalių (krizinių) situacijų valdymo, priklausomai nuo situacijos lygio (masto).

2 lentelė. Krizių valdymo ir civilinės saugos ir gelbėjimo sistemų subjektų funkcijų palyginimas	
Subjektas	Priskirtos funkcijos
Vyriausybės ekstremalių situacijų komisija	Organizuojanti ekstremalių situacijų prevenciją, valdymą ir vadovaujanti ekstremalių situacijų padarinių šalinimo darbams tuo atveju, kai ekstremali situacija apima vienos ar daugiau apskričių teritorijas arba reikalinga valstybės institucijų pagalba operatyviai telkiant turimas Lietuvos Respublikos pajėgas bei materialinius išteklius, kurių reikia ekstremalios situacijos padariniams šalinti. VESK priimti sprendimai valstybės ir savivaldybių

⁸ Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo priedėlio 14 skyriaus II skirsnis.

⁹ Sudaryta vadovaujantis Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo, Civilinės saugos įstatymo, Priešgaisrinės saugos įstatymo, Saugios laivybos įstatymo ir kt. įstatymų, reglamentuojančių subjektų veiksmus grėsmių stebėjimo, prevencinių priemonių vykdymo ir gelbėjimo (paieškos), padarinių likvidavimo darbų organizavimo gaivalinės nelaimės metu nuostatomis.

	institucijoms ekstremalių situacijų atvejais yra privalomi. ¹⁰
Krizių valdymo komitetas	Susidarius krizinei situacijai ar kilus krizei, organizuoja jos lokalizavimą ir koordinuoja valdymą, rekomenduoja Lietuvos Respublikos Vyriausybei krizės valdymo operacijos vadovą. ¹¹
Krizių valdymo centras	Vyriausybės įsteigtas Krizių valdymo centras yra pagrindinis valstybės įvairaus pobūdžio krizių valdymo strateginiu lygmeniu štabas.
Ministerijos ir kitos valstybės institucijų žinybiniai koordinavimo centrai ir (ar) ekstremalių situacijų valdymo centrai	Pagal savo kompetenciją įstatymų ¹² ir tarptautinių sutarčių nustatytais atvejais organizuoja ir vadovauja gelbėjimo darbams įvykus ekstremaliai situacijai savo valdymo sferoje.

Neapibrėžus krizės sąvokos ir jos santykio su ekstremalia situacija, nereglementavus krizės valdymo sistemos ir jos santykio su civilinės saugos ir gelbėjimo sistema, išlieka neaiškios šių sistemų subjektų funkcijų ir teisinės atsakomybės ribos, o tai, esant ekstremaliai (krizinei) situacijai gali lemti subjektų funkcijų dubliavimą, veiksmų valstybiniu lygiu nesuderinamumą, informacijos mainų tarp dviejų sistemų nebuvimą ir sąlygoti kitas neigiamas pasekmes, dėl ko padidėja neefektyvaus krizių ir (ar) ekstremalių situacijų valdymo rizika.

Civilinės saugos ir gelbėjimo sistema

Lietuvoje sukurta gana sudėtinga civilinės saugos ir gelbėjimo sistema. Pagal Civilinės saugos įstatymą, ją sudaro:

- 1) Vyriausybės ekstremalių situacijų komisija;
- 2) Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos ir jam pavaldžios įstaigos;
- 3) ministerijos, valstybės ir savivaldybių institucijos, savivaldybių priešgaisrinės ir kitos civilinės saugos tarnybos, ūkio subjektai, įstaigos;
- 4) aplinkos stebėjimo ir laboratorinės kontrolės tinklas.

Teisės aktuose neaiškiai apibrėžta ekstremalias situacijas valdančių institucijų kompetencija, neretai jų funkcijos dubliuojasi, sudėtingas vadovavimo mechanizmas gali neužtikrinti operatyvaus ekstremalios situacijos valdymo ir sprendimų priėmimo.

¹⁰ Civilinės saugos įstatymo 20 str.

¹¹ Krizių valdymo komiteto nuostatų, patvirtintų Vyriausybės 2001-11-27 nutarimu Nr. 1427, 5.2 p.

¹² Pavyzdžiui, LR Saugios laivybos įstatymo 42 str. nustatyta, kad žmonių paieškos ir gelbėjimo darbus Lietuvos Respublikos atsakomybės zonos jūrinėje dalyje organizuoja, koordinuoja ir jiems vadovauja Lietuvos saugios laivybos administracija.

Sukurti vieną civilinės saugos ir gelbėjimo instituciją buvo numatyta jau 2002 m. Seimo nutarimu patvirtintoje Valstybės ilgalaikės raidos strategijoje¹³, Vyriausybės 2001–2004 m. programoje¹⁴, Viešojo saugumo plėtros iki 2010 metų strategijoje¹⁵. Buvo numatyta „įkurti tarptautinius standartus atitinkančią civilinės saugos ir gelbėjimo instituciją, galinčią veiksmingai organizuoti ekstremalių situacijų valdymą ir patenkinti visuomenės poreikius šioje srityje – užtikrinti reikiamą skubią pagalbą žmogui gaisro, pramoninės avarijos ar kitos nelaimės atveju. Pagal galimybes plėtoti pajėgumą, kuris leis Lietuvai prisidėti prie stichinių nelaimių ir didelių pramoninių avarių užsienio šalyse padarinių likvidavimo, įskaitant humanitarinę bei gelbėjimo pagalbą, kai to prašys užsienio partneriai. Plėtoti krizių valdymo sistemą”¹⁶.

Nacionalinio saugumo pagrindų įstatyme¹⁷ ir Civilinės saugos įstatyme¹⁸ vadovavimo civilinės saugos sistemos veiklai funkcija yra priskirta Vidaus reikalų ministerijos valdymo sričiai – Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento kompetencijoje, tačiau kitais įstatymais gelbėjimo darbų ir kitų ekstremalios situacijos likvidavimo veiksmų koordinavimo funkcija yra priskirta kitoms ministerijoms bei valstybės institucijoms, todėl lieka neaiškios PAGD, kaip vadovaujančios civilinės saugos ir gelbėjimo sistemai institucijos funkcijos ir atsakomybė tokiais atvejais.

Pavyzdys

Saugios laivybos įstatymo 42 str. nustatyta¹⁹, kad žmonių paieškos ir gelbėjimo darbus Lietuvos Respublikos atsakomybės zonos jūrinėje dalyje organizuoja, koordinuoja ir jiems vadovauja Lietuvos saugios laivybos administracija.

Atkreiptinas dėmesys, kad audito metu buvo priimti teisės aktai²⁰, kuriais iš esmės reorganizuota žmonių paieškos ir gelbėjimo bei taršos likvidavimo jūroje ir Kuršių mariose sistema. Šiais įstatymų pakeitimais Lietuvos kariuomenė įteisinta, kaip žmonių paieškos ir gelbėjimo bei teršimo incidentų likvidavimo darbus jūros rajone organizuojančia ir koordinuojančia institucija. Numatoma, kad šiai funkcijai vykdyti Lietuvos kariuomenės Karinėse jūrų pajėgose bus įkurtas Jūrų gelbėjimo koordinavimo centras. Remiantis šiais teisės aktais, institucijų kompetencija vykdyti žmonių paieškos ir gelbėjimo darbus atskirta tokiu principu:

---

¹³ patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2002-11-01 nutarimu Nr. IX-1187.

¹⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001-2004 metų programos įgyvendinimo priemonių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001-10-04 nutarimu Nr. 1196, 450 p.

¹⁵ Patvirtinta Vidaus reikalų ministro 2003 m. liepos 2 d. įsakymu Nr. 1V-250.

¹⁶ Lietuvos Respublikos Seimo 2002-11-12 nutarimo Nr. IX-1187 „Dėl valstybės ilgalaikės raidos strategijos“ 3 skyriaus (saugi visuomenė) 3 poskyris.

¹⁷ Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo priedėlio 19 skyrius.

¹⁸ Civilinės saugos įstatymo 10 str.

¹⁹ Pagal Lietuvos Respublikos saugios laivybos įstatymo 1, 2, 6, 8, 33, 42, 43, 44, 47 straipsnių ir septynioliktojo skirsnio pavadinimo pakeitimo įstatymą nuostata galioja iki 2009 m. sausio 1d.

²⁰ Lietuvos Respublikos saugios laivybos įstatymo 1, 2, 6, 8, 33, 42, 43, 44, 47 straipsnių ir septynioliktojo skirsnio pavadinimo pakeitimo įstatymas 2008 m. gegužės 22 d. Nr. X-1559, LR krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo 2, 5, 12, 18 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo 181 straipsniu įstatymas 2008 m. gegužės 22 d. Nr. X-1558, .

- paieškos ir gelbėjimo rajone, išskyrus jūrų uostų akvatorijas, pavesta koordinuoti ir vykdyti Lietuvos kariuomenei;
- Kuršių mariose – Vidaus reikalų ministerijos įgaliotoms institucijoms.
- jūrų uostų akvatorijose – jūrų uostų administracijai²¹.

Minėti įstatymų pakeitimai neatitinka Nacionalinio saugumo strategijoje²² įtvirtinto siekio sukurti tarptautinius standartus atitinkančią civilinės saugos ir gelbėjimo instituciją, galinčią veiksmingai organizuoti ekstremalių situacijų valdymą bei patenkinti visuomenės poreikius šioje srityje, užtikrinti reikiamą skubią pagalbą žmonėms gaisrų, pramoninių avarių ar kitų nelaimių atvejais bei neatitinka Vyriausybės programos ir kitų strateginių dokumentų nuostatų sukurti šalyje vieną gelbėjimo tarnybą, galinčią atlikti visus būtinus gelbėjimo darbus.

Be to, sprendimas pavesti Lietuvos kariuomenės Karinėms jūrų pajėgoms organizuoti, koordinuoti ir vadovauti žmonių paieškos ir gelbėjimo bei taršos likvidavimo darbams neatitinka Nacionalinio saugumo pagrindų įstatyme įtvirtintos nuostatos, kad taikos metu pasitelkus karines pajėgas į pagalbą visuomenei joms vadovauja ne karinių pajėgų atstovas, o civilinės valdžios atstovai²³.

▪ **Ekstremalių situacijų valdymo centrų veiklos reglamentavimas**

Pagal Civilinės saugos įstatymą, ministerijose ir kitose valstybės institucijose sudaromi žinybiniai ekstremalių situacijų valdymo centrai²⁴. Šių centrų funkcijos Civilinės saugos įstatyme nėra nustatytos. Šiuo metu ekstremalių situacijų valdymo centrai yra įsteigti ministerijose (išskyrus Švietimo ir mokslo ministeriją) ir kitose institucijose prie ministerijų. Iš viso šalyje yra 90 ekstremalių situacijų valdymo centrų: 10 apskrityse, 60 savivaldybėse ir 20 ministerijose ir kitose valstybės institucijose.

Šalyje yra šios valstybės įstaigos: Prezidento kanceliarija, Seimo kanceliarija bei 23 įstaigos atskaitingos Seimui, 13 ministerijų ir apie 60 joms pavaldžių įstaigų bei 16 Vyriausybei atskaitingų įstaigų, teismų sistemoje vien bendros kompetencijos teismų yra 61 teismas, bei kitos valstybės įstaigos, todėl auditoriams kelia pagrįstų abejonių, ar ekstremalių situacijų valdymui valstybiniu lygiu reikia steigti tiek daug ekstremalių situacijų valdymo centrų ir ar visais atvejais tai yra tikslinga.

Pastebėjimas

Sunku įsivaizduoti, kokio pobūdžio savo srities ekstremalią situaciją galėtų valdyti Prezidento kanceliarijos ekstremalių situacijų valdymo centras, Valstybinės lietuvių kalbos komisijos ekstremalių situacijų valdymo

²¹ Saugios laivybos įstatymo 42 str.

²² Patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. gegužės 28 d. nutarimu Nr. IX-907.

²³ Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo 8 skyrius.

²⁴ Civilinės saugos įstatymo 22 str. 1 d.

centras.

Civilinės saugos įstatymo nuostata, kad ministerijose ir kitose valstybės institucijose būtina steigti ekstremalių situacijų valdymo centrus ne visais atvejais yra tikslinga – atskirais atvejais tokia grandis yra perteklinė ekstremalių situacijų valdymo struktūroje, todėl šiems subjektams skirti ištekliai bus naudojami neracionaliai. Be to, toks didelis subjektų, valstybiniu lygiu koordinuojančių institucijų veiksmus, skaičius gali apsunkinti ekstremalių situacijų valdymą.

- **Nepakankamai aiškiai apibrėžta asmenų, vadovaujančių gelbėjimo darbams (ekstremalios situacijos padarinių likvidavimui) funkcijos ir atsakomybė.**

Civilinės saugos įstatymo 2 str. apibrėžta civilinės saugos operacijos vadovo ir gelbėjimo darbų vadovo sąvokos, tačiau civilinės saugos operacijos vadovo konkrečios funkcijos ir atsakomybė nenustatytos:

Civilinės saugos operacijos vadovas – vadovas, kuris per civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos institucijų vadovus organizuoja gelbėjimo ir padarinių likvidavimo darbus, telkia šiems darbams atlikti reikalingas pajėgas ir materialinius išteklius²⁵. Jis koordinuoja visą gelbėjimo darbų vadovui (-ams) teikiamą pagalbą²⁶.

Gelbėjimo darbų vadovas – civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos institucijos pareigūnas, kuris vadovauja gelbėjimo ir ekstremalios situacijos padarinių likvidavimo darbams įvykio vietoje.

Civilinės saugos įstatymo 30 str. 3d. nustatyta, kad gelbėjimo darbų vadovui yra pavaldžios visos į nelaimės teritoriją atvykusios civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos pajėgos, neatsižvelgiant į jų priklausomybę. Nė vienas pareigūnas neturi teisės kištis į gelbėjimo darbų vadovo veiksmus arba atšaukti jo įsakymus ir nurodymus civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos pajėgoms.

Auditorių nuomone tiksliai ir aiškiai neatskyrus gelbėjimo darbų vadovo ir civilinės saugos operacijos vadovo funkcijų ir atsakomybės, padidėja rizika, kad konkrečios ekstremalios situacijos atveju civilinės saugos operacijos vadovo ir gelbėjimo darbų vadovo funkcijos dubliuosis, nes gelbėjimo darbų vadovui priskirta vadovavimo gelbėjimo darbams funkcija apima ir gelbėjimo darbų organizavimo²⁷ funkciją, kurią pagal civilinės saugos įstatymo apibrėžimą turėtų atlikti civilinės saugos operacijos vadovas.

²⁵ Civilinės saugos įstatymo 2 str. 7d.

²⁶ Civilinės saugos įstatymo 30 str. 7 d.

²⁷ Vadovauti – tvarkyti, organizuoti, būti atsakingam. Lietuvių kalbos žodynas <http://www.lkz.lt/startas.htm>

Vyriausybės 2005 m. liepos 15 d. nutarimu Nr. 796 buvo patvirtinta naujos redakcijos Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatymo koncepcija (toliau – Koncepcija), kurioje numatyta Civilinės saugos įstatymą keisti iš esmės, siekiant tobulinti Lietuvos Respublikos civilinės saugos sistemos teisinę bazę, patikslinti ir nustatyti vadovavimo civilinei saugai principus, civilinės saugos institucijų atsakomybės ir uždavinių ekstremalių situacijų prevencijos, parengties, ekstremalių situacijų ir jų padarinių likvidavimo ir normalios būklės atkūrimo srityse paskirstymą. Koncepcijoje numatoma, kad ekstremalių situacijų planavimo, prevencijos, mokymo, koordinavimo, likvidavimo organizavimas priklausys vienos institucijos kompetencijai, priėmus siūlomą įstatymą numatyta atitinkamai tobulinti kai kuriuos įstatymus²⁸. Naujos redakcijos įstatymas iki šiol nepriimtas.

PAGD yra parengęs naujos redakcijos Civilinės saugos įstatymo projektą, tačiau jo derinimas stringa dėl Krašto apsaugos ministerijos pozicijos: jos nuomone, tol, kol neišspręstas krizių valdymo sistemos plėtotės klausimas, priimti naujos redakcijos Civilinės saugos įstatymą yra netikslinga.

Atkreiptinas dėmesys, kad nuo Koncepcijos priėmimo yra praėję daugiau kaip treji metai, todėl kai kurios jos nuostatos neatitinka naujai priimtų sprendimų.

Pavyzdys

Koncepcijos 29 p. numatyta, siekiant sustiprinti civilinės saugos sistemos padalinių savivaldybėse, numatoma įtraukti į priešgaisrinių gelbėjimo tarnybų sudėtį alternatyviają krašto apsaugos tarnybą atliekančius piliečius. Lietuvos Respublikos karo prievolės įstatymo 22 straipsnis numato, kad Vyriausybės sprendimu alternatyvioji krašto apsaugos tarnyba, kaip civilinio pobūdžio visuomenei naudingas darbas, gali būti atliekama kitose valstybės institucijose, tačiau Vyriausybė 2008 m. birželio 18 d. nutarimu Nr. 620 patvirtino naujos redakcijos Lietuvos Respublikos karo prievolės įstatymo koncepciją, kurioje numatoma atsisakyti privalomosios ir alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos.

Krizių valdymo sistema

Krizių valdymo sistemos plėtotės programa yra viena iš ilgalaikių valstybinių nacionalinio saugumo stiprinimo programų²⁹. Ją buvo planuojama parengti iki 2006 m. III ketvirčio³⁰, tačiau tik audito metu, 2008 m. lapkričio 13 d., buvo priimtas Seimo nutarimas³¹, kuriuo patvirtinta Krizių valdymo sistemos plėtotės programa. Atkreiptinas dėmesys, kad programos nuostatos, auditorių nuomone, nėra pakankamai suderintos su Civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos plėtros programa³²,

²⁸ Lietuvos Respublikos priešgaisrinės saugos įstatymą, Lietuvos Respublikos nepaprastosios padėties įstatymą, Lietuvos Respublikos valstybės rezervo įstatymą, Lietuvos Respublikos bendrojo pagalbos centro įstatymą, Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymą, Lietuvos Respublikos mobilizacijos ir mobilizacinio rezervo rengimo įstatymą.

²⁹ Ilgalaikių valstybinių saugumo stiprinimo programų rengimo ir įgyvendinimo planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Seimo 2004-07-15 nutarimu Nr. IX-2382.

³⁰ Ilgalaikių valstybinių saugumo stiprinimo programų rengimo ir įgyvendinimo plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos Seimo 2004-07-15 nutarimu Nr. IX-2382, 3 p. šią programą Krašto apsaugos ministerija buvo įpareigota parengti iki 2006 m. III ketvirčio.

³¹ Lietuvos Respublikos Seimo 2008-11-13 nutarimas Nr. X-1808.

³² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. balandžio 13 d. nutarimas Nr. VIII-1620 “Dėl Lietuvos Respublikos civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos plėtotės programos patvirtinimo”.

Nacionalinio saugumo strategijos ir kitų programinių dokumentų nuostatomis, numatančiomis sukurti Europos Sąjungos ir NATO standartus atitinkančią civilinės saugos ir gelbėjimo sistemą, galinčią patenkinti visuomenės poreikius civilinės saugos srityje, padėti valstybei įveikti ekstremalias situacijas, nustatyti aiškų funkcijų padalijimą ir vadovavimą valstybiniu, apskričių ir savivaldybių lygiais ekstremalių situacijų metu.

Įgyvendinant Krizių valdymo plėtotės programą (toliau – Programa) numatoma kurti naują instituciją prie Vyriausybės – Krizių prevencijos koordinavimo centrą (Krizių valdymo centro prie KAM pagrindu). Be to, Programoje numatyta reorganizuoti esamus ir sukurti naujus subjektus – numatyta praplėsti Krizių valdymo komitetą, naikinti Ekstremalių situacijų valdymo komisiją. Programoje nepateikta pertvarkos kaštų ir naudos analizė, todėl nėra aišku, kiek šios sistemos plėtra kainuos valstybei ir kokią duos naudą.

Pastebėjimas

Numatomas kurti Jungtinis koordinacinis centras bus aktyvuojamas tik krizių atvejais (*ad hoc* pagrindu). Tada Lietuvoje iš esmės nebus vienos nuolat veikiančios institucijos, atsakingos už ekstremalių situacijų (krizių) valdymą. VRM nuomone toks sprendimas turėtų labai didelę neigiamą įtaką viešojo saugumo būklei Lietuvoje, gerokai pablogintų šiuo metu gyventojams teikiamos pagalbos kokybę kilus ekstremalioms situacijoms.

Atkreiptinas dėmesys, kad minėtu Seimo nutarimu Vyriausybei pasiūlyta iki 2008 m. gruodžio 1 d., t.y. per dvi savaites nuo nutarimo priėmimo, parengti ir patvirtinti Krizių valdymo plėtotės programos įgyvendinimo priemonių planą. Mūsų nuomone dėl skubotų sprendimų, nepakankamai išanalizavus esamą būklę ir neįvertinus priimamų sprendimų naudos, gali būti netaupiai naudojamos krizių ir ekstremalių situacijų valdymui skirtos biudžeto lėšos, o sukurta sistema gali neužtikrinti racionalaus ir efektyvaus pajėgų, materialinių išteklių, skirtų ekstremalių (krizinių) situacijų valdymui paskirstymo ir naudojimo.

Krizių valdymo sistemos ir civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos plėtos planavimas strateginiu lygmeniu nėra tinkamai suderintas, kas gali lemti netaupų biudžeto lėšų naudojimą ir neigiamai paveikti krizių ir (ar) ekstremalių situacijų valdymo organizavimą.

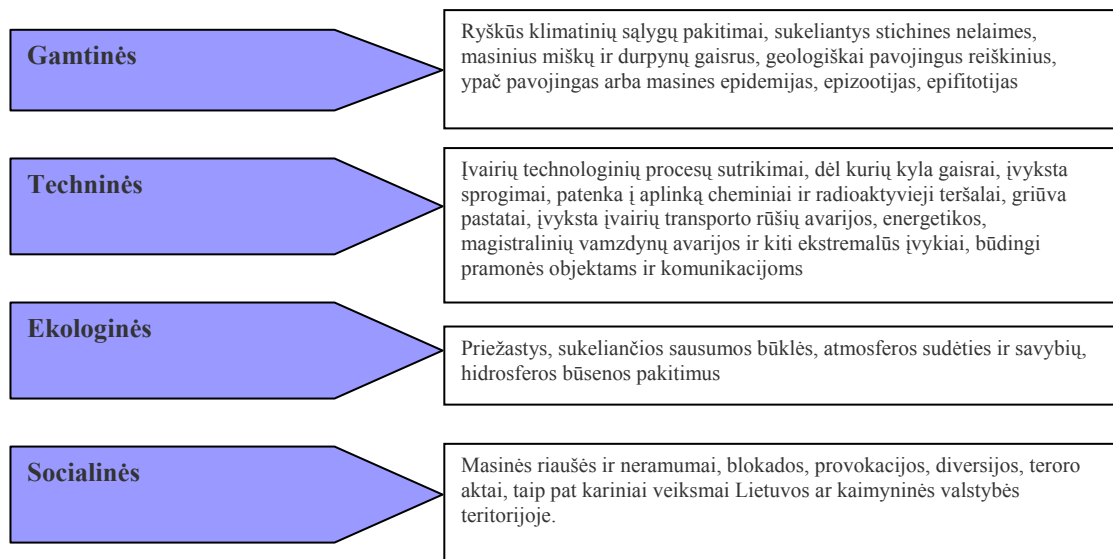
2. Krizės ir ekstremalios situacijos paskelbimo sąlygos

Ekstremalus įvykis – nustatytus kriterijus³³ pasiekęs ar viršijęs gamtinio, techninio, ekologinio ar socialinio pobūdžio įvykis, keliantis pavojų žmonėms, jų fiziologinėms ar socialinėms gyvenimo sąlygoms, turtui, ūkiui ir aplinkai. Kriterijai ir sąlygos, kada ekstremalus įvykis perauga į ekstremalią situaciją, nėra nustatyti.

³³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006-03-09 nutarimas Nr. 241.

2 pav. Ekstremalių situacijų priežasčių rūšys³⁴:

Audituojamu laikotarpiu krašto ekstremali situacija buvo paskelbta 2006 m. dėl sausros ir vietinė ekstremali situacija dėl durpyno gaisro buvo paskelbta 2008 m Juodupės seniūnijoje, Rokiškio raj.

Nereglamentuoti ekstremalios situacijos kriterijai ir paskelbimo sąlygos, todėl susidarius ypatingai (kritinei) situacijai ne visada skelbiama ekstremali situacija arba vėluojama ją paskelbti, o tai gali lemti pavėluotą pagalbos suteikimą bei didinti patiriamus nuostolius.

Pavyzdys

2002 metais kilus durpynų gaisrams aplink Vilnių ekstremali situacija nebuvo skelbiama, nors degė daugiau, kaip 600 ha plotas, padariniai likviduoti per 21 dieną, o 2008 metais, degant 100 ha durpynų plotui Juodupės seniūnijoje, Rokiškio raj., buvo paskelbta ekstremali situacija, kuri likviduota per 5 dienas.

Nepakankamai aiškiai reglamentuotos sprendimo dėl ekstremalios situacijos paskelbimo procedūros, todėl gali užtrukti ekstremalios situacijos paskelbimas, reikalingų jai likviduoti pajėgų sutelkimas bei kilti pavojus žmonių sveikatai bei gyvybei, plėstis ekstremalios situacijos mastas ir kt.

Pavyzdys

Pranešimas apie Degesynės durpyno gaisrą buvo užregistruotas bei likvidavimo darbai pradėti 2008-06-09, gaisras staiga išsiplėtė 2008-06-10 apie 15 val. Savivaldybės administracija delsė paskelbti ekstremalią situaciją (tokia teisė savivaldybės administracijai nenumatyta) bei priimti sprendimą pasitelkti kariuomenę - nors sprendimai paskelbti ekstremalią situaciją bei prašymas pasitelkti kariuomenę datuoti 2008-06-10, tačiau

³⁴ Civilinės saugos įstatymo 2 str. 4 d.

prašymą pasitelkti kariuomenę savivaldybės administracija pateikė Lietuvos kariuomenei tik kitą darbo dieną – (2008-06-11) apie 9 val. ryte, tai yra praėjus daugiau kaip 18 val. nuo gaisro masto išsiplėtimo.

Ekstremalios situacijos paskelbimo procedūra nėra reglamentuota, todėl iškyla sunkumų priimant sprendimus dėl ekstremalios situacijos paskelbimo ir priemonių jai likviduoti taikymo, o tai gali padidinti pavojų žmonių gyvybei ar sveikatai bei padidinti turtinius nuostolius.

Krizės paskelbimo sąlygos ir tvarka teisės aktais neregamentuota, todėl lieka neaišku kas, kada ir kokiū būdu turi teisę / privalo skelbti krizę.

Pastebėjimas

Atkreiptinas dėmesys, kad šiuo metu aukščiausių valdžios institucijų vadovai – Ministras Pirmininkas, Seimo Pirmininkas ir kiti savo viešuose pasisakymuose akcentuoja būtinybę imtis skubių veiksmų šalį apėmusiai krizei įveikti, rengiami krizės įveikimo planai ir kt. - tai yra tik politinis esamos situacijos įvertinimas, krizė šalyje nepaskelbta.

Auditorių nuomone, nepaskelbus krizės ir nesant nustatytų krizių paskelbimo kriterijų dėl įgyvendinamų krizių įveikimo planų ir jų priemonių, kai suvaržomos tam tikros asmenų teisės ir / ar nerealizuojami teisėti lūkesčiai (indeksuojamas (sumažinamas) atlyginimas ir pan.), teisėtumo gali kilti teisminių ginčų.

3. Kitų šalių krizių ir ekstremalių situacijų valdymo patirtis

Analizuojant kitų šalių patirtį šioje srityje nustatyta, kad nėra vienos krizių valdymo sistemos, būdingos visoms Europos Sąjungos (ar NATO) valstybėms. ES ir NATO dokumentai nenustato reikalavimų nacionalinėms krizių ir ekstremalių situacijų valdymo sistemoms. ES teisynas nenustato jokios prievolės valstybėms narėms, jame nacionaliniais teisės aktais nustatyta kompetencija nekeičiama. NATO reglamentuoja tik savo organizacijų vidaus veiklos procedūras, šalių narių viduje šias procedūras nustato pačios šalys.

Pastebėjimas

NATO padeda valstybėms narėms vykdyti reagavimo į krizes ir krizių valdymo funkcijas. NATO krizių valdyme remiamasi keliais specializuotais komitetais, priklausomai nuo krizės pobūdžio: Politinė-karinė struktūra - Politinė koordinacinė grupė, Politinis komitetas, Karinis komitetas bei Civilinė struktūra - Vyriausiasis civilinių ekstremalių situacijų planavimo komitetas (SCEPC), Civilinės saugos komitetas (CPC). Euroatlantinio reagavimo į nelaimės koordinacinis centras (EADRCC). Šiose NATO civilinėse struktūrose Lietuvai atstovauja PAGD atstovai. Per informacijos perdavimo sistemą, į kurią, kaip minėta įeina ir koordinacinis centras (EADRCC), kuris veikia 24 valandas per parą ir 7 dienas per savaitę, vyksta politinių, ekonominių ir karinių žvalgybos duomenų ir informacijos mainai.

Pastebėjimas

NATO ir ES dokumentuose taip pat naudojama civilinės krizės (angl.k. „civil crisis“) sąvoka, taigi krizės išskiriamos pagal tai, koku metu – taikos ar karo jos kyla.

ES ekstremalių situacijų (krizių) valdymas grindžiamas subsidiarumo principu – valstybėms narėms tenka pagrindinė atsakomybė už nelaimių ir krizių valdymą jų teritorijoje.

NATO ir ES valstybių narių krizių (ekstremalių situacijų) valdymo sistemos kuriamos atsižvelgiant į konkrečios valstybės specifiką, pajėgumus ir išteklius. Daugiausia ES ir NATO šalių pasirinktos integruotos krizių ir ekstremalių situacijų valdymo sistemos, kuriose pagrindinis dėmesys skiriamas krizių prevencijai ir padarinių likvidavimo sistemoms plėtoti.

Daugelyje šalių - Latvijoje, Estijoje, Čekijoje, Slovakijoje, Austrijoje, Vokietijoje, Vengrijoje, Italijoje, Liuksemburge, Portugalijoje, Rumunijoje, Bulgarijoje **krizių valdymo sistema neatsiejama nuo ekstremalių situacijų valdymo sistemos**, teisės aktuose šios sąvokos keičiamos viena kita. Pavyzdžiui:

- Estijos pasirengimo ekstremalioms situacijoms įstatyme „krizių valdymas“ apibrėžiamas kaip valstybės priemonių sistema, naudojama siekiant užtikrinti visuomenės saugą ekstremalių situacijų metu. Krizė suvokiama kaip valstybės lygio ekstremali situacija ir vartojama vietoj žodžių junginio „civilinė krizė“ (anglų k. *civil crisis*).
- Belgijoje krizės skirstomos į karines ir civilines, bei į nacionalines ir tarptautines. Atsižvelgiant į krizės pobūdį yra įtraukiami skirtingi pajėgumai: kariniame lygmenyje ir civiliniame lygmenyje. Prancūzijoje taip pat išskiriami karinio pobūdžio konfliktai ir civilinio pobūdžio krizės.
- Ispanijoje krizių valdymo centro nuolatinės funkcijas vykdo Vidaus reikalų ministerijos Civilinės saugos ir nepaprastųjų padėčių Generalinė direkcija, prireikus Generalinė direkcija gali prašyti leidimo panaudoti Gynybos ministerijai priklausantį junginį, skirtą nepaprastosioms (ekstremalioms) situacijoms. Aukščiausiu lygiu krizinių situacijų metu institucijų veiksmus koordinuoja Nacionalinė civilinės saugos komisija, kuriai vadovauja Vidaus reikalų ministras.

Pavyzdys

NATO narėje Kanadoje sąvokos „ekstremali situacija“ ir „krizė“ dažnai vartojamos kaip sinonimai. „Ekstremali situacija – neįprasta padėtis, kai reikia imtis skubių veiksmų, nesudarančių įprastinių procedūrų, siekiant apriboti galimą žalą žmonėms, turtui ar aplinkai.“ Išskiriamos 4 ekstremalių situacijų rūšys: visuomenės gerovės, viešosios tvarkos, tarptautinės ir karo situacijos (Kanados 1988 m. Pasirengimo ekstremalioms situacijoms įstatymas ir 1988 m. Ekstremalių situacijų įstatymas). Tačiau Krizių ir ekstremalių situacijų valdymo vadove³⁵ išskiriami krizės ir ekstremalios situacijos skirtumai „krizė – tai padėtis, kurios metu keliamas tam tikras pavojus, tradicijų, vertybių, saugumo, patikimumo ar valdžios sąžiningumo jausmams visuomenėje.“, t. y. ekstremali situacija gali virsti krize tada, kai valdžia nekontroliuoja padėties ar

³⁵ Crisis and Emergency Management : a Guide for Managers of the Public Service of Canada. Canadian Centre for Management Development, 2003.

---

prarandamas pasitikėjimas valdžios institucijomis (dėl politinio sprendimo, valdžios neveiklumo ir pan.).

Kai kuriose Europos valstybėse „krizės“ sąvoka vartojama krizių prevencijos kontekste.

Pavyzdys

Švedijoje skiriamos 6 krizių grupės, už prevenciją atsakingos skirtingos institucijos. Kuriamas atskiras vyriausybės padalinys, jungiamos trys agentūros, tvarkančios civilinę saugą ir gelbėjimo darbus

---

ES ir NATO valstybėms bendra yra tai, kad kiekvienoje šalyje paskirta institucija įgyvendina krizių koordinavimo priemonių kontaktinio punkto funkcijas. Ši institucija vienose valstybėse (Italijoje, Švedijoje (kuriama), Suomijoje, Lenkijoje (planuojama)) tiesiogiai pavaldi vyriausybei, kitose (Latvijoje, Estijoje, Čekijoje, Slovakijoje, Slovėnijoje, Austrijoje, Vokietijoje, Vengrijoje, Liuksemburge, Portugalijoje, Rumunijoje, Bulgarijoje) – vidaus reikalų ministerijai, trečiose (pvz., Danijoje) atsakinga institucija paskirta užsienio reikalų ministerija arba institucija, galinti budėti 24 valandas per parą, 7 dienas per savaitę.

4. Veiksmų ekstremalių situacijų metu planavimas

Pagal Civilinės saugos įstatymą³⁶, Vyriausybei pavesta tvirtinti valstybinio lygio civilinės saugos parengties ekstremalioms situacijoms planus. Užsitęsus Krizių valdymo įstatymo ir Civilinės saugos įstatymo naujos redakcijos priėmimui nėra nustatyta kaip turi būti organizuojami ir koordinuojami civilinės saugos pajėgų veiksmai valstybiniu lygiu. Valstybiniu lygiu planų koordinavimo ryšių faktiškai nėra - nacionalinis civilinės saugos parengties ekstremalioms situacijoms planas, su kuriuo būtų galima derinti apskričių civilinės saugos parengties ekstremalioms situacijoms planus (vertikalus planavimo koordinavimo ryšys), nėra patvirtintas.

Pastebėjimas

Pareiga rengti Valstybinį ekstremalių situacijų valdymo planą numatyta Civilinės saugos įstatymo pakeitimo įstatymo projekte, tačiau šis įstatymas nėra priimtas.

Kaip nurodo PAGD atstovai, toks planas buvo parengtas, tačiau kol nėra priimta nauja Civilinės saugos įstatymo redakcija ir aiškiai neapibrėžti civilinės saugos sistemoje esančių institucijų uždaviniai, funkcijos ir atsakomybė už priimamus sprendimus, tokį planą derinti ir tvirtinti yra netikslinga. KAM nuomone tol, kol neišspręstas krizių valdymo sistemos plėtotės klausimas, naujos redakcijos Civilinės saugos įstatymo priėmimas yra netikslingas.

Šiuo metu tam tikrų ekstremalių situacijų atvejais galioja patvirtinti keturi nacionaliniai planai:

---

³⁶ Civilinės saugos įstatymo 8 str. 1 d. 5 p.

- Lietuvos Respublikos gyventojų apsaugos radiacinės avarijos Ignalinos atominėje elektrinėje atveju planas, patvirtintas krašto apsaugos ministro 2000m. balandžio 11d. įsakymu Nr. 371;
- Valstybinis žmonių paieškos ir gelbėjimo darbų, įvykus orlaivio ar laivo avarijai Lietuvos Respublikos atsakomybės zonoje planas, patvirtintas krašto apsaugos ministro 2003 m. lapkričio 10 d. įsakymu Nr.1228;
- Valstybinis gelbėjimo darbų organizavimo ir potvynio padarinių likvidavimo Klaipėdos apskrityje planas, patvirtintas Vyriausybės 2000 m. vasario 7 d. nutarimu Nr. 133.
- Nacionalinis taršos incidentų jūroje likvidavimo planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos aplinkos bei susisiekimo ministrų 1999 m. rugsėjo 15 d. įsakymu Nr. 285/347.

Du iš šių planų yra patvirtinti krašto apsaugos ministro įsakymais daugiau kaip prieš penkerius metus ir nebuvo keičiami, nors pasikeitė kai kurių institucijų pavaldumas ir funkcijos, kaip minėta ankstesniame ataskaitos skyriuje, Civilinės saugos departamentas reorganizuotas ir prijungtas prie PAGD (iš KAM reguliavimo sferos perduotas į VRM) ir kt.

Nesant patvirtinto nacionalinio veiksmų plano, šalies masto ekstremalios situacijos atveju atskirų institucijų veiksmų koordinavimas, turimų išteklių panaudojimas gali būti neefektyvus, be to, tai gali lemti neoperatyvų sprendimų priėmimą ir turėti neigiamos įtakos teikiant skubią pagalbą ir likviduojant padarinius.

5. Ekstremalios situacijos valdymas

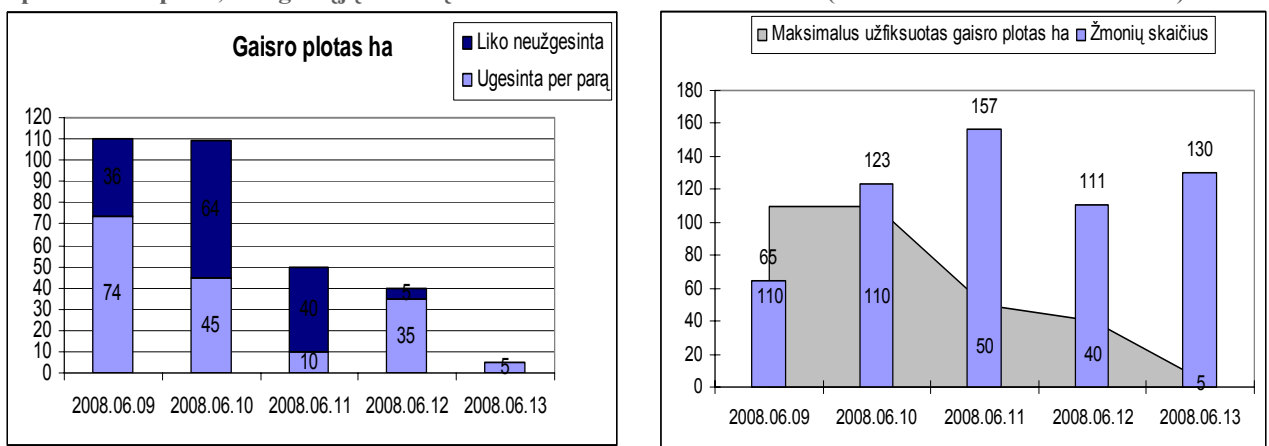
Audito metu buvo vertinama kokią įtaką ankstesnėse ataskaitos dalyse išdėstyti teisinio reglamentavimo trūkumai turėjo likviduojant padarinius ir koordinuojant veiksmus, esant ekstremaliai situacijai, kurią Rokiškio raj. savivaldybės administracijos direktoriaus paskelbė 2008 m. birželio 10 d. dėl gaisro Degesynės durpyne. Ekstremalios situacijos mastas – Juodupės seniūnija, todėl pagal Civilinės saugos įstatymą šios situacijos lokalizavimas buvo valdomas savivaldybės lygiu.

Gaisro likvidavimo organizavimą reglamentuoja Priešgaisrinės saugos įstatymas ir kiti teisės aktai. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento direktoriaus 2002 m. birželio 28 d. įsakymu Nr.115 „Dėl pasirengimo ekstremaliems įvykiams ir vadovavimo jų metu“ nustatyti operacinio vadovavimo lygmenys bei savivaldybėms rekomenduojama priešgaisrinių gelbėjimo pajėgų ir priemonių sutelkimo ekstremaliems įvykiams likviduoti tvarka, nustatyti pajėgų sutelkimo

principai ir gaisrinių automobilių kiekiai priklausomai nuo gaisro sudėtingumo (nuo 2 autocisternų 1 sudėtingumo klasės gaisrui iki 10 ir daugiau autocisternų 5 sudėtingumo klasės gaisrui). Šiuo įsakymu patvirtinta Priešgaisrinių gelbėjimo pajėgų ir priemonių sutelkimo ekstremaliems įvykiams likviduoti plano sudarymo instrukcija, šios instrukcijos pagrindu kiekvienoje savivaldybėje sudaromi ir nustatyta tvarka tvirtinami Priešgaisrinių gelbėjimo pajėgų ir priemonių sutelkimo ekstremaliems įvykiams likviduoti planai, kuriais remiantis pajėgos siunčiamos į incidento vietą. Pranešimą apie gaisrą Rokiškio priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos ((toliau – PGT) valdymo punktas gavo telefonu 2008 m. birželio 9 d. 14 val. 32 min., pagal savivaldybės patvirtintą planą³⁷ buvo išsiųstos pajėgos pagal 3 pajėgų sutelkimo numerį (PIN)³⁸, atlikus žvalgybą ir įvertinus gaisro mastą išsiųstos papildomos pajėgos pagal 4 PIN, apie įvykį informuota apskrities priešgaisrinė gelbėjimo valdyba (toliau – APGV) ir PAGD, vėliau gaisravietėje buvo sutelkta 12 gaisrinių autocisternų, 2 gaisrinės siurblynės stotys ir 2 gaisriniai žarnų automobiliai, t. y. pajėgos buvo išsiųstos pagal aukščiausią – penktąjį PIN. Pirmąją gaisro gesinimo dieną buvo sudarytas valdymo štabas, kuriam vadovavo Rokiškio PGT vadovas, antrąją dieną vadovavimą perėmė Panevėžio APGV atstovas. Antrąją dieną papildomai buvo pasitelktos kitų savivaldybių pajėgos: Visagino, Utenos, Kupiškio, Biržų ir kt. Antrąją gaisro likvidavimo dieną (2008-06-10) apie 15 val. staigiai pakilus vėjui ugnis ėmė plisti. Turimomis pajėgomis atliekami gesinimo darbai efekto nedavė. Trečiąją gaisro likvidavimo dieną 2008-06-11 pasitelkti Lietuvos kariuomenės daliniai ir jų turima technika – orlaiviai, karinė technika (sunkvežimiai, visureigiai).

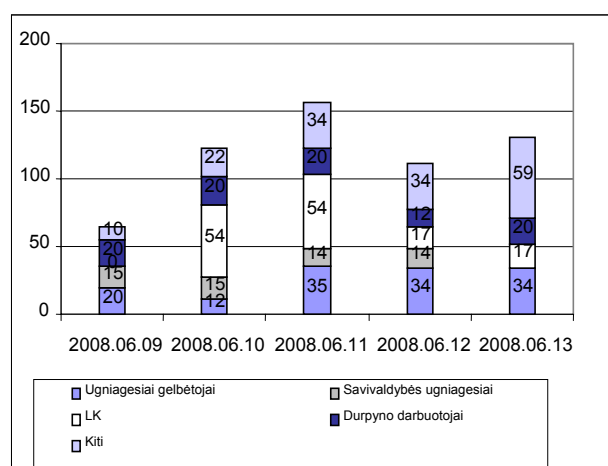
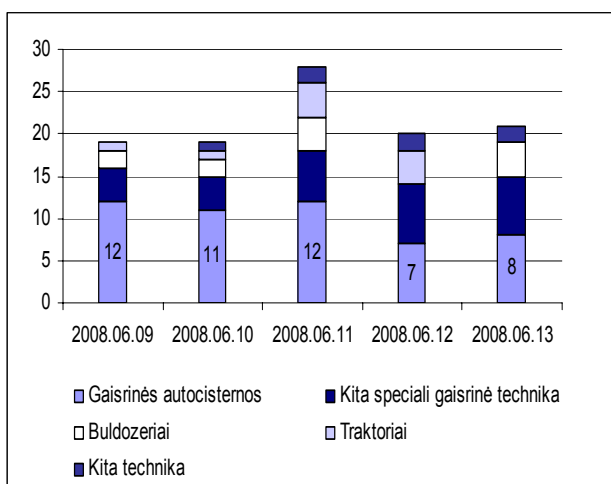
Audito metu nustatyta, kad optimalios pajėgos, pasitelkus kurias žymiai sumažino gaisro plotą (nuo 110 iki 50 ha, t.y. daugiau kaip 50 proc.) buvo sutelktos trečiąją gaisro likvidavimo dieną (žr 3 pav.).

3 pav. Gaisro ploto, žmoniškųjų išteklių ir naudotos technikos struktūra (nuo 2008-06-09 iki 2008-06-13)

³⁷ Priešgaisrinių gelbėjimo pajėgų ir priemonių sutelkimo ekstremaliems įvykiams likviduoti plane Degesynės durpyno gaisrui gesinti numatytas 3-5 PIN. Šioms pajėgoms privalo vadovauti operacijų rajoną (šiuo atveju – Rokiškio rajono savivaldybės teritoriją) aptarnaujančios PGT viršininkas arba jo pavaduotojas.

³⁸ Siunčiamų gesinti gaisrus ir atlikti gelbėjimo darbus gaisrų metu priešgaisrinių gelbėjimo pajėgų skaičius sutartinai žymimas išsiuntimo numeriu. Vartojami 5 pajėgų išsiuntimo numeriai: 1 PIN - vyksta 2-3 pagrindiniai gaisriniai automobiliai (toliau - AC); 2 PIN - vyksta 4-5AC; 3 PIN - vyksta 6-7 AC; 4 PIN - vyksta 8-9 AC; 14.5. 5 PIN - 10 AC ir daugiau.

Auditorių pastebėti ekstremalios situacijos likvidavimo organizavimo trūkumai:

- **Žmogiškųjų išteklių trūkumas pradiniu ekstremalaus įvykio lokalizavimo etapu (pirmąją dieną), rezervinių pajėgų formavimo problemos.**

Savivaldybės teritorijoje esančios pajėgos yra nepakankamos tokio pobūdžio ir masto (per 100 ha ploto) gaisrams gesinti. Kaip nurodo PGT atstovai, trūksta žmonių net ir įprastiems gaisrams gesinti – tarnyba turi pakankamai rezervinės technikos, tačiau kartais sudėtinga ją panaudoti, nes vienintelis pareigūnų rezervas – iškviesti iš namų nedirbantys pareigūnai ir tiesiogiai su incidentų likvidavimu nesusiję pareigūnai. Atkreiptinas dėmesys, kad pradiniu etapugaisrą kartu su ugniagesių brigada gesino 10 (vėliau 20) durpyno darbuotojų, kuriuos tiesiog gaisro vietoje teko mokyti dirbti su įranga. Galimybė formuoti rezervinių pajėgas vien tik iš savivaldybėje esančios PGT buvo ribota, kadangi PGT pajėgos ir taip dirbo sustiprintu režimu (24 valandas gesina gaisrą, 24 valandas ilsisi, 24 valandas budi PGT ir likviduoja incidentus rajono teritorijoje ir t.t.).

Vienas iš tarptautinėje praktikoje taikomų efektyvaus ekstremalių įvykių (ekstremalių situacijų, krizių) lokalizavimo principų yra optimalių pajėgų per kuo trumpesnę laiką sutelkimas. Auditorių nuomone, pradiniame etape situacijos padarinių likvidavimas buvo paliktas Rokiškio raj. pajėgoms ir aukštesniuose vadovavimo lygiuose stebima, ar jos susitvarkys. Tai iš dalies lėmė, kad ekstremalus įvykis peraugo į ekstremalią situaciją.

Toks ekstremalaus įvykio lokalizavimo koordinavimas, kai pradiniu momentu vadovavimas paliekamas savivaldybės pajėgoms, o aukštesniuose vadovavimo lygiuose stebima, ar jos susitvarkys yra nepakankamai efektyvus, nes padidėjus mastui garantuoja pagalbos vėlavimą ir dažniausiai dėl to padidina patiriamus nuostolius.

Ugniagesių gelbėtojų darbo trukmė ekstremalių situacijų metu neregamentuojama. Ugniagesiai dirbo pagal darbo grafike nustatytą tvarką - pagal darbo grafiką žmonės turi dirbti po 24 valandas, tačiau tiek dirbti gaisro vietoje ekstremalios situacijos metu realiai yra neįmanoma.

Ugniagesiams gelbėtojams dirbus ne darbo grafike nustatytu laiku, dėl taikomų Valstybės tarnybos įstatymo apribojimų³⁹ ir dėl lėšų stygiaus⁴⁰ yra problematiška apmokėti už darbą likviduojant ekstremalios situacijos padarinius.

Pastebėjimas

Kaip informavo Rokiškio PGT, likvidavusiems ekstremalios situacijos padarinius, neišmokėta iš viso 8062 Lt priemokų už viršvalandžius, kadangi Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 23 str. 2 p. nustatyta, kad priedų ir priemokų suma negali viršyti 70 procentų pareiginės algos, o šio įstatymo 26 str. 3 punkte priemokos ribojamos iki 60 procentų pareiginės algos. Kadangi pagal grafiką pamainomis dirbantys pareigūnai gauna priemokas už darbą naktį, išvežimą ir švenčių dienomis, už darbą pavojingomis sąlygomis, pritaikomas apribojimo mechanizmas ir dažnai apmokėjimas už viršvalandžius netenka prasmės. Tarnybai pavaldžių komandų nestatutinių darbuotojų viršvalandinis darbas buvo apmokėtas teisės aktų nustatyta tvarka, kadangi Darbo kodekse tokie apribojimai nenumatyti.

Auditorių nuomone, reikėtų spręsti darbo ekstremalių situacijų metu reglamentavimo, rezervinių pajėgų formavimo stambiams gaisrams gesinti formavimo klausimą. Vien pastovios parengties padalinių sutelkimas iš kitų artimiausių nuo gaisro miestų ar rajonų savivaldybių susijęs su padidėjusia rizika (gali būti žmonių aukų ir didelių materialinių nuostolių jų aptarnaujamose teritorijose).

Nereglamentavus darbo ekstremalių situacijų metu trukmės, nesuformavus rezervinių pajėgų stambiams gaisrams gesinti gali neigiamai įtakoti ekstremalios situacijos padarinių likvidavimą, dėl ko gali kilti pavojus žmonių gyvybei ir sveikatai, didėti nuostoliai ir pan.

Pastebėjimas

VPGT veiklą optimizuojant nuo 2008-10-01 Rokiškio priešgaisrinė gelbėjimo tarnyba reorganizuota, prijungiant ją prie Panevėžio apskrities priešgaisrinės gelbėjimo valdybos, kas, auditorių nuomone, turėtų iš dalies išspręsti vadovavimo perėjimo į aukštesnį lygį ir pajėgų telkimo problemą.

Atkreiptinas dėmesys, kad 88,7 proc. Rokiškio priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos naudojamos technikos yra senesnė nei 15 metų, nes turimų pagrindinių ir specialiųjų gaisrinių gelbėjimo automobilių dauguma pagaminta buvusioje Sovietų Sąjungoje ar Nepriklausomų valstybių sandraugos šalyse. Kitų savivaldybių priešgaisrinėse tarnybose situacija dar prastesnė. Gaisriniai automobiliai sensta ypač greitai, jų patikimumas nuolat mažėja, todėl tai gali turėti neigiamos įtakos pajėgų parengčiai.

Pastebėjimas

Lyginant situaciją su kitose savivaldybėse esančių PGT turima technika, nustatyta, kad penkiose savivaldybėse – Alytaus, Birštono, Kelmės, Klaipėdos, Vilkaviškio PGT 90 proc. automobilių yra senesni, nei 15 metų.

³⁹ Pagal Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 23 str. 2 p. priedų ir priemokų suma negali viršyti 70 procentų pareiginės algos.

⁴⁰ Papildomos lėšos nenumatytos metų sąmatoje.

Pažymėtina, kad Birštono PGT tokie yra visi automobiliai (100 proc.). Tik Vilniaus ir Panevėžio PGT turi apie 50 proc. mažiau nei prieš 15 metų pagamintų specialių automobilių. Siekiant gerinti valstybinės priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos ir savivaldybių priešgaisrinių tarnybų aprūpinimą techninėmis priemonėmis Vyriausybė 2006 m. rugpjūčio 4 d. nutarimu Nr. 784 patvirtino Gaisrinių gelbėjimo automobilių parko atnaujinimo Valstybinėje priešgaisrinėje gelbėjimo tarnyboje ir savivaldybių priešgaisrinėse tarnybose programą, kurią įgyvendinant rekomenduota dalyvauti ir savivaldybėms. Programos įgyvendinimo laikotarpis 2007-2011 metai, preliminarus lėšų poreikis – daugiau kaip 81 mln. Lt, 2007-2008 metais iš viso išsigyti 73 automobiliai, panaudota ketvirtadalis programoje numatytų lėšų - daugiau kaip 21 mln. Lt.

- **Vėlavo sprendimai pasitelkti VSAT ir Lietuvos kariuomenės turimus išteklius.**

Ekstremalių įvykių – durpyno gaisrų atveju atsiranda poreikis išnaudoti kitų institucijų turimus pajėgumus, todėl ypač svarbus tarpinstitucinis bendradarbiavimas bei sąveika jau pradiniu durpyno gaisro likvidavimo etapu su kitomis institucijomis – VSAT ir Lietuvos kariuomene, turinčiomis oro transporto priemones.

Durpyno gaisro žvalgyba pirmąją dieną buvo vykdoma pėsčiomis, be oro transporto priemonių (automobilius naudoti dėl durpyno gaisro specifikos ne visada įmanoma). Auditorių nuomone, tokiu būdu vykdoma žvalgyba nėra efektyvi – trunka ilgai, sunku įvertinti visą gaisro mastą (dėl dūmų teritorijoje, didelio gaisro ploto ir pan.), situacija gali staiga pasikeisti ir pan., todėl žvalgybai pirmąją dieną naudojant VSAT sraigtasparnius su specialia įranga (pradiniame etape, įvertinant gaisro mastą ir pobūdį) įvykio padarinių likvidavimas turėtų būti efektyvesnis. Kaip informavo VSAT, jų sraigtasparnis Degesynės durpyno gaisro žvalgybai buvo panaudotas tik trečiąją gaisro gesinimo dieną (2008-06-11).

Pagal Civilinės saugos įstatymo 30 str. 10 d., ekstremalių situacijų atvejais, kai įvykio mastas sparčiai didėja, savivaldybės, kurios teritorijoje yra ekstremalios situacijos židynys, administracijos direktoriaus rašytiniu prašymu pagal iš anksto parengtus sąveikos su karinių vienetų vadais planus atskiroms užduotims ekstremalios situacijos židinyje atlikti įstatymų nustatyta tvarka gali būti pasitelkti Lietuvos kariuomenės vienetai. Auditorių nuomone, savivaldybės lygmeniu sprendimai pasitelkti kariuomenę buvo priimti pavėluotai.

Pastebėjimas

Kaip informavo Lietuvos kariuomenė, žodinis prašymas padėti likviduoti ekstremalios situacijos padarinius buvo gautas iš PAGD ir Panevėžio apskrities viršininkės 2008-06-10 20.40 val., kariuomenės vadas davė sutikimą siųsti karius 10 d. 23.54 val. - po trijų valandų nuo žodinio pranešimo gavimo, tuo tarpu oficialus faksas iš Rokiškio rajono savivaldybės buvo gautas tik kitą dieną – š.m. birželio 11 d., 9.21 val., tai yra praėjus daugiau kaip trylikai valandų nuo pranešimo gavimo ir daugiau kaip 18 val. nuo staigaus gaisro išplitimo. Karių operatyvinio valdymo grupė atvyko į gaisrą 11 d. 1.20 val. , o 3.15 val. pirmoji profesinės karo tarnybos karių grupė pradėjo gesinimo darbus, antroji - 9 val.

Naudojant karinių oro pajėgų turimus išteklius efektyviau lokalizuotas gaisras Degesynės durpyne. Kaip matyti iš 2 pav. (tai pripažino ir lokalizuojant gaisrą dalyvavę asmenys) naudojant karinius sraigtasparnius trečiąją gaisro likvidavimo dieną gerokai sumažėjo gaisro plotas (nuo 110 ha iki 50 ha, t. y. daugiau, kaip 50 proc.).

Auditorių nuomone, siekiant operatyviau reaguoti į susidariusią ekstremalią situaciją, nepaisant jos pobūdžio, tikslinga numatyti tiesiogines PAGD ir Lietuvos kariuomenės sąveikos procedūras.

Civilinės saugos įstatyme nesant aiškiai apibrėžtų subjektų funkcijų ir nustatytų vadovavimo perdavimo į aukštesnį lygį aplinkybių ir procedūrų susidarė tokia situacija:

- civilinės saugos operacijai buvo vadovaujama tuo pačiu metu visais trimis lygiais – rašytiniai sprendimai paskelbti ekstremalią situaciją, pasitelkti kariuomenę ir kt. priimti savivaldybės lygiu, žodiniai sprendimai – žodiniai prašymai pasitelkti kariuomenę – apskrities ir valstybiniu lygiu.

Pastebėjimas

Pagal Civilinės saugos įstatymą⁴¹ PAGD valstybiniu lygiu organizuoja didelio masto ekstremalių situacijų lokalizavimą, kitų ekstremalių situacijų ir įvykių metu telkia į pagalbą pavaldžias tarnybas ir techniką, koordinuoja jų veiksmus apskrities ir savivaldybės ekstremalių situacijų centrų prašymu.

- darbams, likviduojant ekstremalių situacijų padarinius (vadovavimas gesinimo darbams) paskelbus ekstremalią situaciją buvo vadovaujama apskrities lygiu.

Durpynų gaisrų prevencinių priemonių vykdymas

Viena iš efektyviausių ekstremalių situacijų valdymo organizavimo priemonių yra tinkamų prevencinių priemonių taikymas, siekiant išvengti ekstremalaus įvykio – įvykusio ekstremalaus įvykio (ekstremalios situacijos) padariniams likviduoti reikia nepalyginti daugiau materialinių ir žmogiškųjų išteklių, nei stebėti grėsmes ir vykdyti prevencines priemones. Audito metu buvo analizuojamos teisinės prielaidos šiai veiklai vykdyti ir priemonių vykdymo veiksmingumas.

Objektų priešgaisriniai techniniai patikrinimai – pagrindinė gaisrų prevencijos įgyvendinimo forma⁴². Visi tikrinami objektai skirstomi į keturias grupes (I, II, III ir IV)⁴³. Durpynai prilyginami IV grupės objektams, jų priešgaisriniai techniniai patikrinimai atliekami pasirinktinai, atsižvelgiant į gaisrų analizę, PGT viršininko, jo pavaduotojo, įgalioto atlikti

⁴¹ Civilinės saugos įstatymo 10 str. 2d. 10 ir 12 p.

⁴² Valstybinės priešgaisrinės priežiūros darbo organizavimo instrukcijos, patvirtintos Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento direktoriaus 2003 m. birželio 20 d. įsakymu Nr. 106 (Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento direktoriaus 2004 m. vasario 26 d. įsakymo Nr. 39 redakcija) 21p.

⁴³ Valstybinės priešgaisrinės priežiūros darbo organizavimo instrukcija, patvirtinta Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento direktoriaus 2003 m. birželio 20 d. įsakymu Nr. 106 (Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento direktoriaus 2004 m. vasario 26 d. įsakymo Nr. 39 redakcija), 35 p.

valstybinę priešgaisrinę priežiūrą, ar Valstybinės priešgaisrinės priežiūros inspekcijos viršininko nuožiūra⁴⁴.

Kaip informavo Rokiškio PGT, AB „Rėkyva“ durpynas, esantis adresu Vyžuonėlės k., Juodupės sen., Rokiškio r., dėl jame esančių didelių gamybinės paskirties statinių priskirtas II grupės objektams, kurių priešgaisriniai techniniai patikrinimai atliekami ne rečiau kaip kartą per metus. Paskutinis planinis minėto durpyno priešgaisrinis techninis patikrinimas atliktas 2008 m. rugsėjo 29 d., pagal nustatytus priešgaisrinės saugos reikalavimų pažeidimus AB „Rėkyva“ generaliniam direktoriui teisės aktų nustatyta tvarka surašytas nurodymas dėl objekto priešgaisrinės būklės pagerinimo. Be to, šio durpyno priešgaisrinė būklė iš dalies buvo vertinta Rokiškio PGT Valstybinės priešgaisrinės priežiūros poskyrio viršininkui tiriant gaisro, kilusio durpyne 2008 m. balandžio 28 d., priežastis. Šio tyrimo metu nustatyta, kad buvo naudojamas techniškai netvarkingas ekskavatorius. AB „Rėkyva“ traktorininkas ir padalinio vadovas už priešgaisrinės saugos taisyklių pažeidimus buvo nubausti atitinkamai 25 ir 100 Lt administracinėmis baudomis.”

Nustačius priešgaisrinės saugos pažeidimus, stabdyti darbus durpyne nėra galimybės, nes nėra teisės aktų, kurie reglamentuotų faktinę darbų stabdymo dėl nustatytų priešgaisrinės saugos pažeidimų tvarką atvirose teritorijose. Pagal Priešgaisrinės saugos įstatymo 11 str. 3 d. 5 p., Lietuvos Respublikoje veikiančių įmonių, įstaigų ir organizacijų vadovai privalo nutraukti atliekamus darbus, jeigu jie gali sukelti gaisrą ar sprogimą. Priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos pareigūnai turi teisę fiziniams ir juridiniams asmenims uždrausti naudoti statinius, atskiras patalpas (išskyrus gyvenamąsias), įrenginius, įrangą, sustabdyti statinių statybos, rekonstravimo, remonto darbus, įrenginių gamybą, technologinių linijų naudojimą, tačiau nėra teisės aktais nustatytos tvarkos, kuri reglamentuotų faktinę objekto eksploatavimo uždraudimo tvarką (kas ir koku būdu turėtų fiziškai užtikrinti, kad objektas nedirbtų), yra tik galimybė priimti deklaratyvaus pobūdžio nutarimą dėl objekto eksploatavimo uždraudimo. ATPK 192 str. numatyta bauda už priešgaisrinės saugos durpynuose taisyklių pažeidimus⁴⁵, tačiau neretai tai nėra veiksminga priemonė – bauda sumokama ir durpynas eksploatuojamas toliau. Teisės aktai nenumato⁴⁶ leidimo eksploatuoti žemės gelmių išteklius – durpes praradimo ar sustabdymo dėl priešgaisrinės saugos reikalavimų pažeidimų, todėl tai iš dalies sudaro sąlygas pažeidimams kartotis.

Auditorių nuomone, siekiant užtikrinti žemės gelmių efektyvesnę apsaugą ir durpynų priešgaisrinės saugos reikalavimų laikymosi veiksmingumą, tikslinga numatyti atsakomybę

⁴⁴ Valstybinės priešgaisrinės priežiūros darbo organizavimo instrukcija, patvirtinta Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento direktoriaus 2003 m. birželio 20 d. įsakymu Nr. 106 (Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento direktoriaus 2004 m. vasario 26 d. įsakymo Nr. 39 redakcija), 35 p.

⁴⁵ nuo 50 iki 100 litų piliečiams ir nuo 100 iki 200 litų pareigūnams.

⁴⁶ Pagal Žemės gelmių įstatymą įmonė norinti naudoti žemės gelmių išteklius – durpes – nustatyta tvarka turi gauti leidimą bei parengti žemės gelmių išteklių naudojimo projektą (12 str ir 13 str.) Šio įstatymo leidimo panaikinimo sąlygose nenumatyta priešgaisrinės saugos reikalavimų nesilaikymo sąlyga. Leidimą Vyriausybės nustatyta tvarka sustabdyti arba panaikinti gali jį išdavusi institucija - Lietuvos geologijos tarnyba.(13 str.3 d.).

juridiniam asmeniui – sustabdyti arba panaikinti leidimą eksploatuoti žemės gelmių išteklius dėl juridinio asmens darbuotojų priešgaisrinių saugos reikalavimų nesilaikymo ir(ar) teisėtų pareigūnų reikalavimų dėl priešgaisrinės saugos nevykdymo.

Nesant nustatytos juridinio asmens atsakomybės – leidimo naudoti žemės gelmių išteklius specialiosios teisės praradimo, sudaromos sąlygos kartotis priešgaisrinės saugos reikalavimų pažeidimams.

Siekiant efektyvesnės durpynų gaisrų prevencijos ir žemės gelmių išteklių apsaugos, tikslinga sugriežtinti priešgaisrinės saugos durpynų eksploatavimui reikalavimus bei spręsti klausimą dėl atsakomybės už priešgaisrinių saugos reikalavimų nesilaikymą juridiniam asmeniui, eksploatuojančiam durpyną, nustatymo.

6. Kolektyvinių apsaugos priemonių valdymas

Vienas iš civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos uždavinių yra gyventojų aprūpinimo individualiomis ir kolektyvinėmis apsaugos priemonėmis, atsižvelgiant į ekstremalių situacijų priežastis, pobūdį ir keliamą grėsmę, organizavimas⁴⁷.

Karo padėties įstatymas nustato, kad slėptuvių ir kitų kolektyvinės apsaugos statinių pagrindinė paskirtis karo padėties sąlygomis apsaugoti nuo jonizuojančiosios spinduliuotės, sugriovimų ir sprogimų sukeltų pavojingų poveikių žmones, atliekančius Vyriausybės nustatytus privalomuosius darbus ir užduotis⁴⁸. Kiti Lietuvos gyventojai pagal Karo padėties įstatymą (36 str.) turėtų būti evakuojami Vyriausybės nustatyta tvarka⁴⁹ arba evakuojasi patys iš numatomų pavojingų teritorijų, jei nėra galimybės apsisaugoti slėptuvėse ir kituose apsauginiuose statiniuose⁵⁰.

Civilinės saugos įstatyme nustatyta, kad PAGD nustato poreikį teritoriniuose administraciniuose vienetuose⁵¹, o vidaus reikalų ministras tvirtina slėptuvių ir kitų kolektyvinės apsaugos statinių poreikius⁵². Vidaus reikalų ministras nėra patvirtinęs slėptuvių ir kitų kolektyvinės apsaugos statinių poreikius. Audito atlikimo metu PAGD pateikė raštą⁵³ apskričių viršininkams, prašydamas įvertinti slėptuvių poreikį administraciniame teritoriniame vienetu. Ankstesniaisiais metais slėptuvių poreikis nebuvo nustatomas.

Visos šalyje esamos slėptuvės buvo įrengtos iki Nepriklausomybės atkūrimo, kaip civilinės gynybos priemonė apsaugoti gyventojus, kurie nebuvo evakuojami ir privalėjo karo padėties ar karo

⁴⁷ Civilinės saugos įstatymo 5 str. 3 p.

⁴⁸ Karo padėties įstatymo 18 str.

⁴⁹ Karo padėties įstatymo 36 str..

⁵⁰ Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2002-05-15 įsakymas Nr.712, 8 p.

⁵¹ Civilinės saugos įstatymo 10 str. 2 d. 14p.

⁵² Civilinės saugos įstatymo 9 str. 2 d. 2 p.

⁵³ Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos 2008-04-09 raštas Nr. 9.4-1286(10.18) „Dėl slėptuvių poreikio nustatymo“.

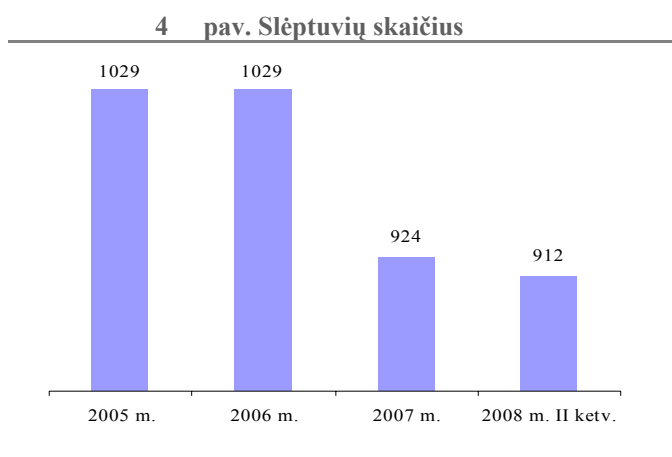
metu užtikrinti civilinį valdymą, pramonės ir miestų infrastruktūros objektų funkcionavimą. Naujos slėptuvės po Nepriklausomybės atkūrimo nebuvo statomos.

Siekdama apsaugoti gyventojus ekstremalių situacijų atvejais Lietuvos Respublikos Vyriausybė 1992 metais įpareigojo⁵⁴ ministerijų, departamentų, miestų (rajonų) valdybų, valstybinių, valstybinių akcinių įmonių, įstaigų ir organizacijų vadovus iki 1992 m. liepos 1 d. inventorizuoti visas turimas kolektyvinės apsaugos patalpas (slėptuves su visa įranga), tačiau pareiga apskaityti apskrityse ir savivaldybėse esančias slėptuves apskričių civilinės saugos departamentams, savivaldybių civilinės saugos skyriams ir Civilinės saugos departamentui prie KAM buvo nustatyta tik 1999 metais⁵⁵. Koku būdu ir tvarka turėtų būti vykdoma slėptuvių apskaita nebuvo nustatyta.

Apskrities viršininko administracijos pagal savivaldybių pateiktus duomenis slėptuvių sąrašus pradėjo teikti Civilinės saugos departamentui prie KAM (vėliau PAGD) tik nuo 2000 metų. Savivaldybėse sąrašai buvo sudaromi pagal išlikusius iki Nepriklausomybės atkūrimo pildytus slėptuvių pasus (juos buvo privaloma pildyti pagal Sovietų Sąjungos nustatytą tvarką, naujų slėptuvių pasų forma nebuvo patvirtinta ir jie nebuvo pildomi). Pagal apskričių viršininkų administracijų turimus duomenis, 2001 m. šalyje buvo 1079 slėptuvės.

Per daugiau kaip dešimt metų nuo Nepriklausomybės atkūrimo susidarė tokia situacija, kad ne visi slėptuvių savininkai (teisėti valdytojai) įregistravo Nekilnojamojo turto registre slėptuves kaip specialios paskirties statinius. Slėptuvės buvo įregistruotos kaip negyvenamosios patalpos, garažai ir pan. todėl kasmet apskrities ir savivaldybės lygmeniu tikslinant sąrašus slėptuvių skaičius mažėja.

2006 metais Lietuvoje iš viso buvo 1029 slėptuvės, o vėlesniais metais slėptuvių skaičius Lietuvoje ir toliau mažėjo (žr. 4 pav.). 2008 m. liepos 1 d. Lietuvoje buvo 912 slėptuvių, taigi per 1,5 metų slėptuvių skaičius Lietuvoje sumažėjo 11,4 proc.

Šaltinis – apskričių viršininkų administracijų Civilinės saugos ir mobilizacijos departamentų pateikti duomenys

⁵⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992-06-05 nutarimo Nr. 430 „Dėl kai kurių priemonių gyventojams apsaugoti ekstremalių situacijų atvejais“ 1.1. punktas.

⁵⁵ Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 1999-06-23 įsakymas Nr. 712 „Dėl civilinės saugos slėptuvių nuostatų“.

Ne visos savivaldybių ir apskričių sąrašuose nurodytos slėptuvės yra įregistruotos Nekilnojamojo turto registre, kaip specialios paskirties statiniai - slėptuvės.

Pavyzdys

Pagal Vilniaus apskrities 2007 m. sąrašus Vilniuje Švitrigailos g. 18 turėtų būti slėptuvė (šiuo adresu yra PAGD administracinis pastatas), tačiau Nekilnojamojo turto registre šiuo adresu slėptuvė neįregistruota, pagal PAGD 2008 m. birželio 17 d. raštą Nr.9.4-2108 Vilniaus m. savivaldybės administracijai Departamentas minėtu adresu slėptuvių neturi, o disponuoja rūsyje nepilnai įrengtu atsarginiu pajėgų valdymo punktu.

Rekonstruojant, nugriaunant ar kitaip pertvarkant kai kuriuos pastatus, kuriuose pagal senus slėptuvių pasus iki Nepriklausomybės atkūrimo buvo slėptuvės, šiuo metu šių slėptuvių neliko, nors jos nebuvo nurašytos nustatyta tvarka.

Pavyzdys

Buvusios Lietuvos kino studijos teritorijoje Vilniuje Nemenčinės pl. 4, , esančių pastatų savininkas neįregistravo slėptuvės, kaip specialios paskirties objekto Nekilnojamojo turto registre, 2008 m. planuoja pastatus griauti, todėl informavo Vilniaus savivaldybę, kad nesutinka keisti įregistruotą Nekilnojamojo turto registre paskirtį į specialią.

Pastebėjimas

Audito metu buvo nustatyta atveju, kai 2008 m. sąraše nebuvo nurodytos ir tos slėptuvės, kurios yra įregistruotos Nekilnojamojo turto registre, kaip specialios paskirties statiniai - slėptuvės. Vilniaus m. savivaldybė raštu Valstybės kontrolę informavo, kad įtrauks minėtas slėptuves į sąrašus.

Pagal Nekilnojamojo turto kadastro nuostatus (32.2.6.p.) formuojant statinį turi būti nustatoma statinio pagrindinė tikslinė naudojimo paskirtis. Jeigu kadastro duomenų patikrinimo metu nustatoma, kad pastate pakeista naudojamų patalpų paskirtis, jos eksplikuojamos pagal faktinę paskirtį.(53.3 p.) t.y. remiantis Nekilnojamojo turto kadastro nuostatais įrašą apie pastato tikslinę paskirtį yra galimybė pakeisti atlikus kadastro duomenų patikrinimą. Pagal Vyriausybės 1992 m. nutarimą kolektyvines apsaugos patalpas (slėptuves) naudoti komercinei-ūkinei veiklai, šias patalpas rekonstruoti, keisti jų inžinerinę įrangą, taip pat individualios apsaugos priemonės naudoti ne pagal paskirtį arba parduoti galima tik gavus Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos leidimą⁵⁶, tačiau Nekilnojamojo turto kadastro nuostatų⁵⁷ (53.3 p.) numatyta galimybė pastato savininkui ar jo teisėtam atstovui pakeisti pastato tikslinę paskirtį, jeigu kadastro duomenų patikrinimo metu nustatoma, kad pakeista naudojamų pastato patalpų paskirtis, jos eksplikuojamos pagal faktinę paskirtį.

Tokiu būdu, negavus leidimo, bet kuri slėptuvė, pakeitusi faktinę naudojimo paskirtį, gali netekti specialios paskirties statinio statuso.

Pagal Civilinės saugos slėptuvių naudojimo nuostatus, slėptuvės savininkui numatyta pareiga sudaryti slėptuvės apsaugos, priežiūros ir naudojimo sutartį su apskrities Civilinės saugos ir

⁵⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992-06-05 nutarimo Nr. 430 „Dėl kai kurių priemonių gyventojams apsaugoti ekstremalių situacijų atvejais“.

⁵⁷ Patvirtinti Vyriausybės 2002 m. balandžio 15 d. nutarimu Nr. 534.

mobilizacijos departamentu. Esant Nekilnojamojo turto registre įregistruotai kitai, nei speciali paskirtis – slėptuvė, pastato paskirčiai, apskrities ir savivaldybės civilinės saugos specialistai neturi teisinio pagrindo reikalauti sudaryti slėptuvės apsaugos, priežiūros ir naudojimo sutartį bei tikrinti slėptuvės būklę, todėl nustačius tokių atvejų slėptuvė iš sąrašų tiesiog išbraukiama.

Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas nurodė, kad jis kiekvienais metais apskričių lygmeniu inicijuoja esamų slėptuvių skaičiaus patikslinimą ir gautų apskričių viršininkų patvirtintų sąrašų (suvestinių) pagrindu yra sudaroma bendra slėptuvių apskaitos suvestinė šalies mastu.

Kaip nustatyta, Vilniaus m. savivaldybėje šie sąrašai yra netikslūs, juose neįtrauktos visos Nekilnojamojo turto registre įregistruotos slėptuvės, todėl tokie sąrašai neatspindi realios slėptuvių būklės ir turėtų būti patikslinti. Tikslinga patikslinti slėptuvių ir kitų kolektyvinės apsaugos priemonių sąrašus ir kitose savivaldybėse, nes gali būti panaši situacija.

Šiuo metu, kaip informavo PAGD atstovai, slėptuvių ir kitų kolektyvinės apsaugos statinių poreikis nustatomi vadovaujantis Slėptuvių ir kitų kolektyvinės apsaugos statinių poreikių ir jų nustatymu, patvirtintu krašto apsaugos ministro įsakymu⁵⁸, kuris priimtas vadovaujantis ankstesniąja Civilinės saugos įstatymo redakcija⁵⁹. Šiame įsakyme apibrėžtos slėptuvių ir kitų kolektyvinės apsaugos statinių sąvokos, jų pagrindinė paskirtis, įrengimo prioritetai, nustatyti slėptuvių poreikiai objektuose ir bendri slėptuvių poreikiai teritoriniuose administraciniuose vienetuose. Valstybinės reikšmės ir rizikos objektus, kuriuose turi būti slėptuvės, nustato Vyriausybė⁶⁰.

Pastebėjimas

Atkreiptinas dėmesys, kad nuo 2001 m. valstybinės reikšmės ir rizikos objektų sąrašas nebuvo keičiamas, dalies sąrašė nurodytų objektų jau nėra.

Šiuo metu pagal Apskričių administracijų pateiktus duomenis šalyje esančiose slėptuvėse yra suprojektuota apie 221 000 vietų žmonėms apsaugoti, tai sudaro apie 6,6 proc. šalies gyventojų, tačiau slėptuvės, kurios yra savivaldybių, akcinių bendrovių ar privačių asmenų nuosavybė, yra apleistos ir neprižiūrimos, todėl realiai jose būtų galima apsaugoti apie 4 proc. šalies gyventojų.

Kitose šalyse gyventojų apsaugos (kolektyvinėmis apsaugos priemonėmis) rodiklis yra aukštesnis - Šveicarijoje, Danijoje, Švedijoje ir Suomijoje jis siekia iki 75 proc. Norvegijoje – 100 proc., čia slėptuvės įrengiamos sporto centruose, koncertų salėse ir kituose visuomeniniuose pastatuose. Didžiojoje Britanijoje, Vokietijoje ir Slovakijoje stengiamasi pasiekti teorinį daugumos

⁵⁸ Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2002-05-15 įsakymas Nr. 712 „Dėl slėptuvių ir kitų kolektyvinės apsaugos statinių poreikių ir jų nustatymo“.

⁵⁹ Lietuvos Respublikos civilinės saugos 1998-12-15 įstatymas Nr. VIII-971.

⁶⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001-11-09 nutarimas Nr. 1343 „Dėl Lietuvos Respublikoje esančių valstybinės reikšmės ir rizikos objektų sąrašo patvirtinimo“.

šalies gyventojų apsaugos rodiklį. Danijos ir Austrijos teisės aktai nustato privalomą slėptuvių įrengimą viešuosiuose pastatuose, o kai kuriais atvejais ir privačiuose namuose (rūsiuose, sandėliuose ir pan.)

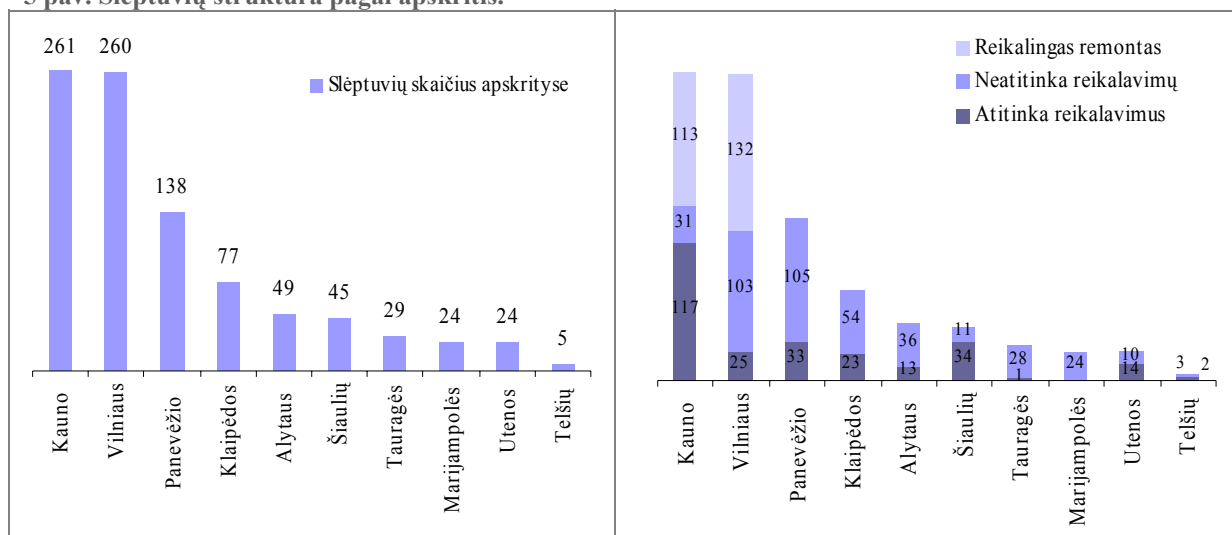
Pavyzdžiai

- Austrijos gynybos plane numatytas privalomas kolektyvinių civilinių apsaugos priemonių-slėptuvių įrengimas tiek statant viešosios paskirties pastatus, tiek privačius gyvenamuosius namus.

- Danijoje slėptuves reglamentuoja specialus įstatymas, kuris numato ne tik viešųjų, bet ir privačių slėptuvių įrengimą -savivaldybės pačios gali nuspręsti, ar įrengti ir privačias slėptuves. Įstatyme numatyta, kad vidaus reikalų ir sveikatos apsaugos ministras nustato taisykles, kaip viešos slėptuvės turi būti įrengiamos (taip pat ir naujuose pastatuose bei transporto mazguose). Danijoje esančiose slėptuvėse yra suprojektuota 4 mln. vietų žmonėms (t.y. 75 proc. visų šalies gyventojų) apsaugoti. Maždaug 250 tūkst. vietų – viešose slėptuvėse ir 3 750 tūkst. vietų – slėptuvėse privačiuose pastatuose (rūsiuose, sandėliuose ir pan.).

Apskričių viršininko administracijų Civilinės saugos ir mobilizacijos departamentų duomenimis, didesnė dalis šalyje esančių kolektyvinių apsaugos priemonių – slėptuvių neatitinka savo paskirties.

5 pav. Slėptuvių struktūra pagal apskritis.

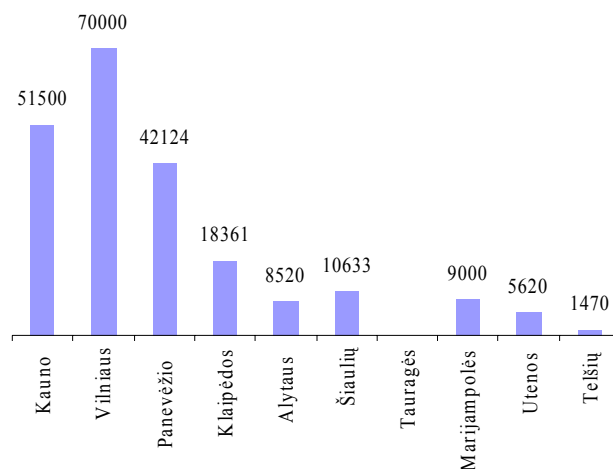

Šaltinis - Apskričių viršininko administracijų Civilinės saugos ir mobilizacijos departamentų duomenys

Daugiausia slėptuvių yra Vilniaus ir Kauno miestuose (žr. 6 pav). Analizuodami slėptuvių būklę Lietuvoje auditoriai nustatė, kad Marijampolės ir Tauragės apskrityse faktiškai nėra reikalavimus atitinkančių slėptuvių. Pagal apskričių viršininko administracijų Civilinės saugos ir mobilizacijos departamentų pateiktus duomenis iš visų šalyje esančių slėptuvių tik apie 30 proc. atitinka nustatytus reikalavimus, tačiau jose įranga 90 proc. pasenusi ir susidėvėjusi (filtrų galiojimo laikas pasibaigęs, hermetizavimo gumos sutrukusios, nehermetiški apsauginiai vožtuvai), įranga pagaminta Rusijoje ir šiuo metu nebegaminama, todėl būtina atlikti slėptuvių rekonstrukciją. Likusios (apie 70 proc.) slėptuvės netinkamos naudoti pavojaus metu ir negali būti naudojamos ekstremalių situacijų atvejais darbuotojų ir gyventojų apsaugai nuo jonizuojančios spinduliuotės ir cheminių medžiagų poveikio.

6 pav. Žmonių, galinčių pasislėpti slėptuvėse, skaičius apskrityse.

Šaltinis - apskričių viršininkų administracijų Civilinės saugos ir mobilizacijos departamentų duomenys

Audito metu kartu su pasirinktos savivaldybės civilinės saugos specialistais Vilniaus bei Kauno miestuose atsitiktinės atrankos būdu buvo apžiūrėtos 8 slėptuvės iš esamų 521-os. Civilinės saugos specialistai nustatė, kad patikrintų 7 slėptuvių būklė visiškai neatitinka reikalavimų ir tik viena slėptuvė ekstremalių situacijų atvejais galėtų apsaugoti gyventojus nuo jonizuojančios spinduliuotės ir cheminių medžiagų poveikio ir griūčių. Po šių patikrinimų civilinės saugos specialistai surašė slėptuvių parengties būklės patikrinimo aktus, kuriuose slėptuvių savininkams nurodyta pašalinti trūkumus, tačiau konkreti atsakomybė už šių nurodymų nesilaikymą nėra nustatyta. Krašto apsaugos ministro įsakymų⁶¹ patvirtinti nuostatai slėptuvių savininkams nustato, kaip turi būti vykdoma speciali slėptuvių ir jų inžinerinių įrengimų priežiūra bei numato, kad „ūkio subjektai, įstaigų vadovai ir savininkai, kuriems priklauso slėptuvės, pažeidę šių nuostatų reikalavimus, atsako Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka“. Tačiau faktiškai joks teisės aktas nenustato konkrečios atsakomybės už slėptuvių priežiūros reikalavimų nesilaikymą.

Slėptuvių ir kitų kolektyvinės apsaugos statinių techninius reikalavimus nustato krašto apsaugos ministro įsakymu⁶² patvirtinti nuostatai tačiau juose nenurodyta, kokia konkreti įranga turi būti slėptuvėse.

⁶¹ Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 1999-06-23 įsakymas Nr. 712 „Dėl civilinės saugos slėptuvių nuostatų“.

⁶² Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 1999-06-23 įsakymas Nr. 712 „Dėl civilinės saugos slėptuvių nuostatų“ (Žin., 1999, Nr. 58-1899).

Lietuvos Respublikos civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos plėtotės programos⁶³ 4 skyriuje civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos plėtotės administracinėms priemonėms įgyvendinti buvo numatyta parengti apsaugos erdvių (paprastų slėptuvių) statybos techninius reikalavimus. Tačiau minėtos programos priemonių įgyvendinimo plane⁶⁴ tokios priemonės nėra. Statybos techninių reikalavimų reglamentas 2005 metais aplinkos ministro įsakymu⁶⁵ pripažintas netekusiu galios, todėl nėra teisinio pagrindo projektuoti, eksploatuoti esamas slėptuves, pritaikyti tam tinkamas erdves, atitinkamai jas įrengti bei statyti naujas kolektyvines gyventojų apsaugos priemones (slėptuves).

Teisės aktuose nenustatyti techniniai reikalavimai slėptuvėms ir jų įrangai, o tai sudaro sąlygas blogėti slėptuvių būklei - esama slėptuvių įranga prarandama.

2007 m. VESK posėdyje⁶⁶ buvo svarstomas klausimas dėl kolektyvinių gyventojų apsaugos priemonių (slėptuvių) panaudojimo įmonių darbuotojų ir gyventojų apsaugai. VESK įpareigojo PAGD parengti koncepciją dėl tolesnės individualių ir kolektyvinių apsaugos priemonių (slėptuvių) plėtos (įvertinant tarptautinę ir Europos Sąjungos patirtį), ją suderinti su suinteresuotomis institucijomis, įvertinti jai įgyvendinti reikalingas lėšas. Šiuo metu tokia koncepcija yra rengiama, strateginis sprendimas dėl gyventojų kolektyvinių apsaugos priemonių (slėptuvių) nėra priimtas, dėl ko padidėja esamų slėptuvių praradimo rizika.

Pastebėjimas

Audito metu (nuo 2008 m. sausio mėn.) subjektų pateikti PAGD prašymai išbraukti slėptuvę iš apskaitos nėra nagrinėjami.

Lietuvoje yra daug ekstremalių situacijų šaltinių (Ignalinos AE, chemijos pramonės įmonės, pavojingų krovinių pervežimai ir kt.), galinčių sukelti daugelio žmonių žūtį, be to, pavojingų objektų yra ir kaimyninėse šalyse, todėl gyventojų evakavimas ne visais atvejais gali būti efektyvus – Lietuvos Respublikos teritorija gali būti per maža evakuacijai esant didelio masto ekstremaliai situacijai, t.y gali nebūti kur evakuoti gyventojus (įvykus Ignalinos atominės elektrinės ar kaimyninių šalių atominių elektrinių avarijai, karinių veiksmų Lietuvos teritorijoje metu ir pan.), todėl, auditorių nuomone, kyla būtinybė panaudoti kitas alternatyvias gyventojų apsaugos priemones (kolektyvines ir individualias apsaugos priemones). Kilus didelio masto ekstremaliai situacijai, galinčiai apimti visą ar didžiąją dalį šalies teritorijos, kolektyvinėmis apsaugos priemonėmis nėra galimybės užtikrinti didžiosios dalies gyventojų (95 proc.) saugumo.

⁶³ Lietuvos Respublikos Seimo 2000-04-13 nutarimas Nr. VIII-1620 „Dėl Lietuvos Respublikos civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos plėtotės programos patvirtinimo“, 4.2.3. p.

⁶⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001-05-14 nutarimas Nr. 544 „Dėl Lietuvos Respublikos civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos plėtotės programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“.

⁶⁵ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2005-12-22 įsakymas Nr. D1-634 „Dėl kai kurių Lietuvos Respublikos statybos ir urbanistikos ministerijos įsakymų pripažinimo netekusiais galios“.

⁶⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės Ekstremalių situacijų komisijos 2007-09-26 posėdžio protokolas Nr. 1.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Išvados

Dėl krizių valdymo sistemos ir ekstremalių situacijų valdymo sistemos reglamentavimo ir plėtros:

1. Nepakankamai aiškiai reglamentuotos civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos subjektų funkcijos, tarpusavyje nesuderinti teisės aktai, dėl ko ekstremalių situacijų valdymo sistema yra nesubalansuota, o tai gali turėti neigiamos įtakos likviduojant ypatingų, kritinių ir (ar) ekstremalių situacijų padarinius (1 skyrius).

2. Krizių valdymo sistema pradėta kurti neapibrėžus krizės sąvokos ir jos santykio su ekstremalia situacija, nereglementavus krizės valdymo sistemos, bei jos santykio su civilinės saugos ir gelbėjimo sistema, todėl išlieka neaiškios šių sistemų subjektų funkcijų ir teisinės atsakomybės ribos. Audito metu Seimo 2008-11-13 nutarimu Nr. X-1808 patvirtinta Krizių valdymo sistemos plėtotės programa nesuderinta su Seimo 2000-04-13 nutarimu Nr. VIII-1620 patvirtinta ir iki šiol įgyvendinama Lietuvos Respublikos civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos plėtotės programa ir Nacionalinio saugumo strategija. Nesuderinus tarpusavyje civilinės saugos ir gelbėjimo bei krizių valdymo sistemų plėtros programinių dokumentų nuostatų padidėja rizika, kad gali būti netaupiai naudojami ištekliai, o sukurta krizių valdymo sistema gali neužtikrinti optimalaus šių sistemų subjektų darbo organizavimo (1 skyrius).

3. Nereglamentuotos ekstremalios situacijos paskelbimo ir atšaukimo sąlygos, teisė skelbti ekstremalią situaciją, sprendimo priėmimo ir vadovavimo perėmimo į aukštesnį lygį procedūros, dėl ko didėja rizika, kad ekstremalios situacijos padarinių likvidavimo organizavimas gali būti neefektyvus – gali užtrukti ekstremalios situacijos paskelbimas, reikalingų situacijai likviduoti pajėgų sutelkimas bei kilti pavojus žmonių gyvybei ir turtui, gali plėstis ekstremalios situacijos mastas ir kilti kitos neigiamos pasekmės (2 skyrius).

4. Civilinės saugos ir gelbėjimo sistema plėtojama (t. y. paieškos ir gelbėjimo darbų koordinavimo funkcija teisės aktais priskiriama kelioms institucijoms), nesilaikant programinių dokumentų nuostatų – Seimo 2002 m. gegužės 28 d. nutarimu Nr. IX-907 patvirtintoje Nacionalinio saugumo strategijoje įtvirtinto siekio sukurti tarptautinius standartus atitinkančią civilinės saugos ir gelbėjimo instituciją, galinčią veiksmingai organizuoti ekstremalių situacijų valdymą bei patenkinti visuomenės poreikius šioje srityje, užtikrinti reikiamą skubią pagalbą žmonėms gaisrų pramoninių avarių ar kitų nelaimių atvejais bei nesilaikant Vyriausybės programos nuostatos sukurti šalyje vieną gelbėjimo tarnybą, galinčią atlikti visus būtinus gelbėjimo darbus (1 skyrius).

5. Civilinės saugos įstatymo nustatyta pareiga steigti ministerijose ir kitose valstybės institucijose ekstremalių situacijų centrus ne visais atvejais yra tikslinga, ji apsunkina ir taip sudėtingą ekstremalių situacijų valdymą valstybiniu lygiu (1 skyrius).

6. Teisės aktuose nenustatyta, kad turi būti parengtas nacionalinis civilinės saugos parengties ekstremalioms situacijoms planas, su kuriuo būtų galima derinti apskričių civilinės saugos parengties ekstremalioms situacijoms planus, todėl tokio patvirtinto plano nėra. Taigi esant didelio masto ekstremaliai situacijai gali būti neefektyviai koordinuojami atskirų institucijų veiksmai ir naudojami turimi ištekliai, be to, tai gali lemti neoperatyvių sprendimų priėmimą ir turėti neigiamos įtakos teikiant skubią pagalbą ir likviduojant padarinius (4 skyrius).

Dėl ekstremalios situacijos valdymo:

7. Žmogiškųjų išteklių trūkumas likviduojant ekstremalios situacijos, paskelbtos 2008 m. Juodupės seniūnijoje, Rokiškio r., padarinius parodė, kad būtina spręsti klausimą dėl rezervinių pajėgų stambiams gaisrams gesinti formavimo, darbo ekstremalių situacijų metu trukmės reglamentavimo, nes priešingu atveju tai gali turėti neigiamos įtakos likviduojant ekstremalios situacijos padarinius (5 skyrius).

8. Priešgaisrinės apsaugos gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos nustatytos durpynų gaisrų prevencinės priemonės nėra pakankamos, jos neužtikrina sistemingo priešgaisrinės saugos durpynuose stebėjimo ir situacijos analizės, o tai gali sudaryti prielaidas kilti ekstremaliems įvykiams durpynuose (5 skyrius).

9. Juridiniams asmenims, eksploatuojantiems durpynus, nenustatyta atsakomybė už priešgaisrinės saugos reikalavimų nesilaikymą, o fiziniams asmenims nustatyta atsakomybė nėra veiksminga ir sudaro prielaidas kartotis priešgaisrinės saugos reikalavimų pažeidimams durpynuose, o tai gali sąlygoti gaisrus, žemės gelmių išteklių praradimą ir kitus neigiamus padarinius, peraugus gaisrui į ekstremalų įvykį ar ekstremalią situaciją (5 skyrius).

Dėl kolektyvinių apsaugos priemonių valdymo:

10. Nesuformuota kolektyvinių apsaugos priemonių valdymo valstybės politika, nepatvirtintas slėptuvių techninis reglamentas, nenumatyta atsakomybė už netinkamą slėptuvių priežiūrą lėmė mažėjantį slėptuvių skaičių ir prastėjančią jų būklę, todėl daugumą (apie 70 proc.) išlikusių šalies slėptuvių ekstremalios situacijos atveju nebus galima naudoti pagal paskirtį. Ekstremalios situacijos ar karo atveju kolektyvinėmis apsaugos priemonėmis galėtų pasinaudoti apie 4 proc. šalies gyventojų. Taigi neužtikrinamas civilinės saugos sistemai keliamų uždavinių tinkamas įgyvendinimas – kilus grėsmei nebus galimybės tinkamai organizuoti gyventojų apsaugą (6 skyrius).

11. Priešgaisrinės apsaugos gelbėjimo departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos nenustatė, o Vidaus reikalų ministerija nepatvirtino kolektyvinės apsaugos statinių poreikio teritoriniuose administraciniuose vienetuose, kaip numatyta Civilinės saugos įstatyme. Iki šiol neinventorizuotos visos Lietuvoje esančios slėptuvės, nenustatyta slėptuvių apskaitos tvarka, dėl ko neužtikrinamas kaupiamos informacijos apie slėptuvių kiekį ir būklę patikimumas. Tai gali apsunkinti kolektyvinių apsaugos priemonių valdymo organizavimą ir programos dėl tolesnės slėptuvių plėtros parengimą (6 skyrius).

12. Vyriausybės 2002 m. balandžio 15 d. nutarimu Nr. 534 patvirtintų Nekilnojamojo turto kadastro nuostatų 53.3 p. nuostata, leidžianti pastato savininkui arba jo teisėtam atstovui pakeisti pastato tikslinę paskirtį pagal faktinę paskirtį, jeigu kadastro duomenų patikrinimo metu nustatoma, kad pastate pakeista naudojamų patalpų paskirtis, sudaro sąlygas be Priešgaisrinės apsaugos gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos leidimo keisti slėptuvės tikslinę paskirtį, o tai padidina riziką, kad slėptuvės gali netekti specialios paskirties statinio statuso (6 skyrius).

Rekomendacijos

Lietuvos Respublikos Vyriausybei

1. Įvertinus tai, kad šiuo metu įgyvendinamos dvi tarpusavyje nesuderintos krizių valdymo sistemos ir civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos plėtotės programos ir siekiant užtikrinti, kad organizuotai, kryptingai ir tikslingai būtų naudojami krizių valdymo ir civilinės saugos ir gelbėjimo sistemų ištekliai, efektyviai likviduojami ekstremalių (krizinių) situacijų padariniai, teikti siūlymus Seimui dėl programinių dokumentų, numatančių krizių bei civilinės saugos ir gelbėjimo sistemų plėtrą ir Seimo 2002-05-28 nutarimu Nr. IX-907 patvirtintos Nacionalinės saugumo strategijos suderinimo (1, 2 ir 4 išvados).
2. Parengti ir patvirtinti nacionalinį civilinės saugos parengties ekstremalių (krizinių) situacijų atvejais planą (6 išvada).
3. Įpareigoti Lietuvos Respublikos teisingumo ministeriją parengti Nekilnojamojo turto kadastro nuostatų pakeitimus, nustatant, kad tikslinė pastato, kuriame yra slėptuvė, paskirtis galėtų būti pakeista tik su kompetentingų institucijų leidimu (12 išvada).
4. Parengti teisės aktų, nustatančių atsakomybę:
  - 4.1. juridiniams asmenims už priešgaisrinės saugos reikalavimų pažeidimus eksploatuojant durpynus (9 išvada).

- 4.2. asmenims, disponuojantiems slėptuve, už netinkamą slėptuvių priežiūrą (10 išvada) projektus ir teikti juos Lietuvos Respublikos Seimui.
5. Suformuoti valstybės politiką kolektyvinių apsaugos priemonių valdymo srityje ir patvirtinti kolektyvinių apsaugos priemonių plėtros programą (10 išvada).
  6. Įpareigoti Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos ministeriją parengti ir patvirtinti slėptuvių ir kitų kolektyvinių apsaugos priemonių statybos techninį reglamentą, atsižvelgiant į valstybės politiką kolektyvinių apsaugos priemonių valdymo srityje (10 išvada).

Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijai:

1. Įvertinus ataskaitoje nurodytus civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos veiklos teisinio reglamentavimo trūkumus, inicijuoti Civilinės saugos įstatymo ir kitų teisės aktų pakeitimus, nustatant:

1.1. aiškų subjektų funkcijų ir atsakomybės už priimamus sprendimus paskirstymą (1 ir 5 išvados).

1.2. ekstremalios situacijos paskelbimo ir atšaukimo sąlygas, teisę skelbti ekstremalią situaciją bei sprendimo priėmimo procedūrą (3 išvada).

1.3. atsakomybę juridiniams asmenims už priešgaisrinės saugos reikalavimų pažeidimus eksploatuojant durpynus (9 išvada).

1.4. rezervinių pajėgų formavimo stambių gaisrų ir(ar) ekstremalių situacijų atveju tvarką (7 išvada).

2. Patvirtinti kolektyvinių apsaugos priemonių poreikį (11 išvada).

3. Nustatyti kolektyvinių apsaugos priemonių apskaitos ir inventorizavimo tvarką (11 išvada).

4. Įvertinti Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento parengtą kolektyvinių apsaugos priemonių plėtros programą ir teikti ją tvirtinti Vyriausybei (10 išvada).

Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentui prie Vidaus reikalų ministerijos:

1. Sustiprinti valstybinę priešgaisrinę priežiūrą durpynuose ir parengti bei patvirtinti teisės aktų, reglamentuojančių valstybinės priešgaisrinės priežiūros darbo organizavimą, pakeitimus (8 išvada).

2. Įvertinti kolektyvinių apsaugos priemonių poreikį šalyje ir teikti tvirtinti jį LR vidaus reikalų ministerijai (11 išvada).

3. Įvertinus kolektyvinių apsaugos priemonių poreikį, parengti kolektyvinių apsaugos priemonių plėtros programą, numatant programos įgyvendinimui reikalingas lėšas, ir teikti ją Vidaus reikalų ministerijai (10 išvada).
4. Vidaus reikalų ministerijai nustačius kolektyvinių apsaugos priemonių apskaitos ir inventorizavimo tvarką, užtikrinti visų šalyje esamų slėptuvių apskaitą (11 išvada).

4-ojo audito departamento
direktoriaus pavaduotoja

Sigita Gorovniova

Vyriausioji valstybinė auditorė

Jūratė Sinkevičienė

Valstybinio audito ataskaitos kopijos (po vieną egzempliorių) pateiktos:

Lietuvos Respublikos Seimo Audito komitetui,

Lietuvos Respublikos Vyriausybei,

Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijai,

Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentui prie Vidaus reikalų ministerijos.

PRIEDAI

Valstybinio audito ataskaitos
Ekstremalių situacijų valdymo
organizavimas
1 priedas

Ataskaitoje naudojamos sąvokos⁶⁷

1. **Ekstremalaus įvykio kriterijai** - stebėjimais ir skaičiavimais nustatyti arba tarptautinėje praktikoje naudojami fizikiniai, cheminiai ar geografiniai įvykio mastą ir padarinius apibūdinantys dydžiai, kuriuos pasiekęs ar viršijęs įvykis laikomas ekstremaliu. Ekstremalaus įvykio kriterijus nustato Vyriausybė ar jos įgaliota institucija.
2. **Ekstremalaus įvykio židinys** - gamtinių, techninių, ekologinių ar socialinių įvykių paveikta teritorija, kurioje kilo gaisrai, įvyko pastatų ar kitų inžinerinių statinių griūtys, radioaktyviosiomis, cheminėmis ar biologinėmis medžiagomis, skysčiais, dujomis ar aerozoliais buvo užteršta aplinka ir joje žuvo žmonės ar susidarė pavojus žmonių gyvybei ar sveikatai.
3. **Gelbėjimo darbai** – judėjimo maršrutų ir darbų vietos žvalgyba; gaisrų ribojimas ir gesinimas judėjimo maršrutuose ir darbų ruožuose; gelbėjimo darbai ant vandens ir po vandeniu; nukentėjusiųjų transporto įvykiuose gelbėjimas; cheminių ir radiacinių incidentų lokalizavimas ir slopinimas; nukentėjusiųjų paieška, gelbėjimas iš apgriautų ir degančių pastatų, avariją patyrusių orlaivių ir laivų, apsemtų, užterštų dujomis ir dūmais patalpų bei griuvėsių; sugriautų ir užverstų slėptuvių bei priedangų atkasimas, jose esančių žmonių gelbėjimas; vėdinimo užtikrinimas užverstose slėptuvėse, jeigu yra sugadinta filtravimo-vėdinimo sistema; pirmosios medicinos pagalbos suteikimas nukentėjusiems asmenims bei jų gabenimas į gydymo įstaigas; gyventojų perkėlimas iš pavojingų rajonų į nepavojingus.
4. **Kiti neatidėliotini darbai** - kelių, pravažiavimų įrengimas griuvėsiuose ir užterštose vietovėse; avarijų ir jų padarinių pašalinimas elektros, vandentiekio, kanalizacijos ir kituose technologiniuose tinkluose; nesaugių konstrukcijų ir statinių, trukdančių gelbėjimo darbams ar keliančių pavojų žmonėms, sutvirtinimas arba nugriovimas, nesprogusių sprogmenų paieška, kenksmingumo pašalinimas ar sprogmenų sunaikinimas; sanitarinis žmonių ir veterinarinis gyvulių švarinimas, drabužių, individualių apsaugos priemonių, technikos dezaktyvavimas ir degazavimas; užterštos vietovės, statinių, maisto produktų, pašarų bei vandens kenksmingumo pašalinimas.

⁶⁷ Sąvokos apibrėžiamos Civilinės saugos įstatymo 2 str.

5. **Pavojingas objektas** – visa veiklos vykdytojo valdoma teritorija, kur viename ar keliuose įrenginiuose, įskaitant ir su jais susijusią infrastruktūrą ar veiklą, nuolat arba laikinai gaminama, perdirbama, laikoma, perkraunama, naudojama, sandėliuojama arba neutralizuojama viena arba kelios pavojingos medžiagos ar jų atliekos, kurių kiekis prilygsta nustatytiems šių medžiagų ribiniams kiekiams ar juos viršija. Prie pavojingų objektų taip pat priskiriami hidrotechniniai statiniai.
6. **Gyventojų evakavimas** - organizuotas gyventojų iškeldinimas iš teritorijų, kuriose pavojinga gyventi, suteikiant jiems stacionarines arba laikinas gyvenamąsias patalpas.
7. **Materialiniai ištekliai** – nekilnojamas turtas, technika, įrenginiai, statybinės medžiagos, kurie įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka panaudojami ekstremalių situacijų ir (ar) ekstremalių įvykių atvejais gelbėjimo ir padarinių šalinimo darbams atlikti.
8. **Įrenginys** – pavojingo objekto techninis vienetas, kuriame gaminamos, naudojamos, perdirbamos, sandėliuojamos arba neutralizuojamos viena arba kelios pavojingos medžiagos. Įrenginio sąvoka apima visą įrangą, vamzdynus, mašinas, įrankius, geležinkelio atšakas, dokus, krovos krantinių ir priekplaukų įrenginius, sandėlius ir kitas sausumoje ar vandenyje esančias struktūras, būtinas įrenginio veiklai.
9. **Veiklos vykdytojas** – pavojingo objekto savininkas arba valdytojas.

Ekstremalių situacijų rūšys⁶⁸:

Ribota ekstremali situacija – dėl ekstremalaus įvykio susidariusi padėtis, kurios metu žuvo ar dingo be žinios ne daugiau kaip 5 žmonės arba ne daugiau kaip 20 žmonių sutrikdytos fiziologinės ar socialinės gyvenimo sąlygos, arba nuostoliai sudaro nuo 200 iki 1 tūkstančio minimalių mėnesinių algų dydžio sumą ir ekstremalaus įvykio teritorijos ribos neišplito už ūkio subjekto teritorijos, o padariniai yra šalinami ūkio subjekto gelbėjimo pajėgomis ir (arba) pasitelkus specialiąsias tarnybas;

Vietinė ekstremali situacija – dėl ekstremalaus įvykio susidariusi padėtis, kurios metu žuvo ar dingo be žinios 6-20 žmonių arba 20-60 žmonių sutrikdytos fiziologinės ar socialinės gyvenimo sąlygos, arba nuostoliai sudaro nuo 1 iki 2 tūkstančių minimalių mėnesinių algų dydžio sumą ir ekstremalaus įvykio teritorijos ribos neišplito už savivaldybės teritorijos, o padariniai yra šalinami ne tik specialiųjų tarnybų pajėgomis, bet ir panaudojant kitus savivaldybės turimus materialinius išteklius arba juos gavus iš kitų savivaldybių;

---

⁶⁸ Gyventojų evakavimo organizavimo tvarkos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. vasario 1 d. nutarimu Nr. 112, 2 p.

Regioninė ekstremali situacija – dėl ekstremalaus įvykio susidariusi padėtis, kurios metu žuvo ar dingo be žinios daugiau kaip 20 žmonių arba daugiau kaip 60 žmonių sutrikdytos fiziologinės ar socialinės gyvenimo sąlygos, arba nuostoliai sudaro daugiau kaip 2 tūkstančius minimalių mėnesinių algų dydžio sumą ir ekstremalaus įvykio teritorijos ribos išplito apskrityje už vienos savivaldybės teritorijos, o padariniai yra šalinami ne tik apskrities teritorijoje esamų specialiųjų tarnybų pajėgomis, bet ir panaudojant kitus apskrityje turimus materialinius išteklius arba juos gavus iš kitų apskričių;

Krašto ekstremali situacija – dėl ekstremalaus įvykio susidariusi padėtis, kai jo padariniai apima vieną ir daugiau apskričių teritorijų arba į ekstremalios situacijos valdymą įsitraukia valstybinio lygio civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos institucijos;

Naudoti sutrumpinimai:

ESVC – Ekstremalių situacijų valdymo centras.

KVK – Krizių valdymo komitetas.

KPK - Krizių prevencijos komitetas.

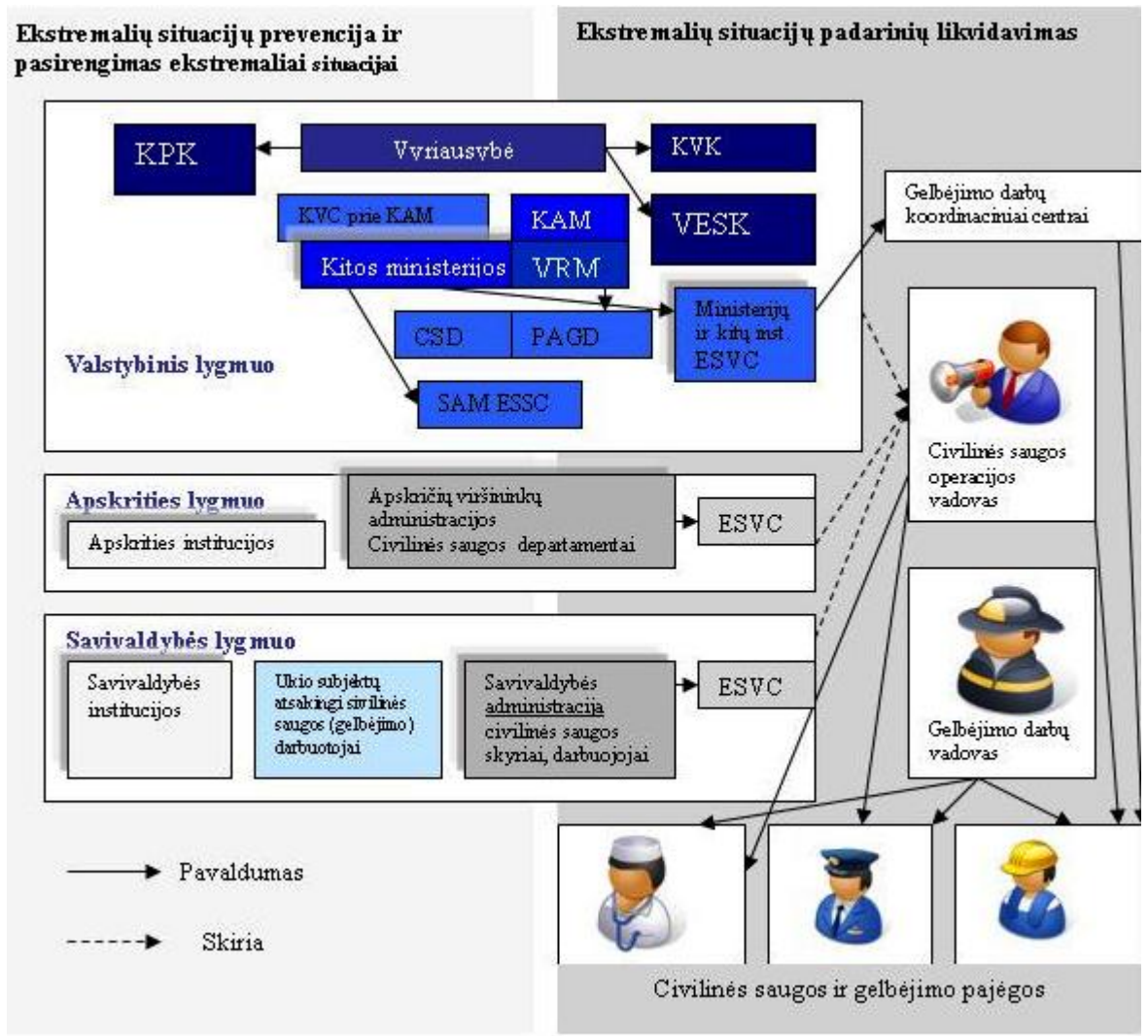
VESK – Vyriausybės ekstremalių situacijų komisija.

KAM – Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija.

VRM - Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija.

Valstybinio audito ataskaitos
Ekstremalių situacijų valdymo
organizavimas
2 priedas

Ekstremalių (krizinių) situacijų valdymo schema

Šaltinis – Valstybės kontrolė.

Pastaba. CSD - Civilinės saugos departamentas galiojančiuose teisės aktuose įvardijamas kaip atskiras valdymo subjektas, tačiau šiuo metu toks subjektas neegzistuoja - 2006 m. jis buvo prijungtas prie PAGD. ESVC – Ekstremalių situacijų valdymo centras .